

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Christophori Longolii Lvcvbrationes

Longolius, Christophorus

Lvgdvni, 1542

Christophori Longolii Civis Rom. Perdvellionis Rei, Prioris Diei Defensio.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-69441](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-69441)

5

CHRISTO-
PHORI LONGO-
LII CIVIS ROM.
PERDVELLIO-
NIS REI,

PRIORIS DIEI DEFENSIO.

VOD per hosce quadraginta di-
es à deo optimo maximo precatus
sum P. C. ut si eo in Senatum po-
pulumq; Rom. animo semper fuif-
sem, quo mortales omnes esse debe-
ant, daretur mihi aliquando à per-
petua illa, & planè hostili accusa-
torum meorum infectatione respirandi spatium: ut hoc in
loco & accusationem eorum tutò refellere, & innocen-
tie meæ rationes uobis liberè explicare possem: id ego
mihi hodie tandem singulari uestro tum cōsilio, tum etiã
beneficio uideor consecutus: qui me, quod erat quidem
æquitate uestra dignissimum, sed in tantis aduersariorum
meorum opibus, mihi hoc tēpore minime sperandum, con-
tra multorum uoluntatem præter omnium opinionem, ad
causam hac in arce Capitolina dicēdam admisisistis. E qui-
dem cum audissem inimicorum meorum cōspiratione, non
modo multitudinis animos, quod illis fuit factu multo fa-
cilimum: uerum etiam quosdam summo loco natos homi-
nes, quod satis mirari nō poteram, ita in me, quem pleriq;
eorum nondum satis nossent, concitatos, ut ui & armis,
non iure & legibus, sibi mecum statim agendum puta-

captatio bene uolentia

rent: decreueram sane cū ciuitate, qua me paucis antè die-
bus donaueratis, inimicis meis cedere, tum uero etiam ab
ipsa urbe Roma, communi gentium omniū patria, aliquò
me trans Alpeis recipere. Quod ipsum etsi Pop. Ro. inui-
 diosum fore uidebam, qui me ex ea ciuitate indicta causa
 pelli passus esset, in quam Senatus iudicio essem ornatissi-
 me accitus: tamen cum tam impotēti aduersariorum meo-
 rum factione opprimerer, ut prius damnatus essem, quā
 locus exornatus
 meum
 deus, nec quisquā pro me uerbū facere auderet, neq; uero
 mihi ipsi pro me dicendi potestas ulla fieret, cuius oratio
 non tam superuacanea & inanis, quā inuisa & odiosa
 fore uideretur: eò mihi, opinor, descendendū fuit, ut ciuiū
 meorum iræ, multorū exemplo atq; consilio locum darē.
 Nunc autem quando uestra autoritate P. C. qui Senatum
 hac de re cognoscere atq; statuere uoluistis, ea facta est cō-
 mutatio, ut ab aperta quidē ui nihil iam sit hic mihi exti-
 mescendum: nec, quod miserrimum erat, posthac metuen-
 dum, ut indemnatus ad libidinem inimicorum meorū è ci-
 uitate & urbe eijciar: faciā ut, quāquam ipse sim tanto re-
 rum mearū periculo ualde conturbatus, nec sane ad agen-
 dum satis paratus, nec tamen ego quoq; mihi defuisse, &
 meo ipse silentio proditus, ac mea etiam sententia damna-
 tus dici possim. Nam quod ad causæ summam atq; iudicij
 euentum pertinet, dum in uos quidē & rē ipsam intucor,
 optima interim conscientia fretus, dignum innocētia mea
 rei exitum expecto. Dum uero aduersariorum potētiam,
 & me reum iniquissima fortuna circunuentum considero,
 perquā tenuis mihi spes salutis ostenditur, planeq; igno-
 ro, quo pacto & animo meo satisfaciā, & huic tempo-
 ri commode seruiam. Siquid enim unquam fuit, quo cuius-
 quam existimatio & status, iudicio euertere possent, id certe
 omne

omne in causam nostram cecidisse atq; confluisse uidetur hoc tempore. Primum popularis istorum actio: cuius me uel solo nomine statim oppressum iri accusatores mei confidunt: nam se pro patria in huius reipublice hostem pugnare contendunt. Deinde summa gratia: qua minime mirum est, primarios adulescentes aduersus hominem nouum & adhuc penè alienum superiores esse. Tum uero mirae quaedam agendi pronuntiandiq; facilitas: qua me ad ultimas Gallici Germaniciq; Oceani oras natum facile superant. Huc accedit inueterata cuiusdam de Francorum laudibus orationis inuidia, qua me prorsus obrutum, ac quasi uinctum sententijs uestris trucidandum à se obiectum esse gloriantur. Quòd si cetera mihi cum eis essent paria, illud quidem duriore me loco constitueret, quòd cum ita natura comparatum sit, ut conuitia atque crimina in alios uel temere coniecta libenter excipiamus, eos uero qui uel necessario se laudant ipsi, ferre non possumus: id apud istos sit, quod uoluptatem non mediocrem auditoribus afferat: id mihi relictum, quod sine stomacho nemo facile audiat. Quòd si maiorem naturae, quam causae meae rationem duxero, ut de me neq; libere neq; magnifice loqui interdum ausim: nihil omnino habere uidebor, cur uos me ciuitate uestra dignum iudicaueritis. Sin id retulero, de me ipse dicam necesse erit: ac simul in arrogantiæ suspicionem uobis ueniam, quam me in hoc orationis meae principio deprecatum esse maxime uelim existimetis. Nam quòd illos, cum hic tum de se amplissimis uerbis multa disputarent, tum de reipublicae statu non pauca dicerent, tum uero in me atrocissime perorarent, non tam libenti Senatu auditos esse intelligo, quam secunda concionis uoluntate fuerant usi: affert id ipsum

mihi

8
 mihi quidem spem nonnullam: sed mihi nihilominus tamen
 uenit in mentem subuereri, ne multorum animi assiduis
 eorum criminationibus occupati atq; incensi orationem
 meam repudiant, mihi que de me & pro me dicenti non
 adeo pateant. Nec enim obscurum est, quam arduum sit
 euellere ex mentibus hominum semel conceptam animo
 & fixam opinionem: eam praesertim quae ad reipublicae
 decus, cuius nemo non amantiſſimus haberi diciq; postu-
 lat, spectare uideatur. In priuatis causis, siquid praui-
 dicati domo attulimus, etiam ueritati repugnamus. Quid
 de iudicijs loquor? in quotidiana consuetudine, siquid
 nobis temere exciderit, non solum siquid apud nos consti-
 tuimus, id fere aduersus omnem humani ingenij rationem
 pertinaciter tuemur. Adeo plerisq; omnibus insitum est,
 quamcunq; opinionem ab initio mente comprehenderit,
 eam quo iure, qua iniuria ad extremum perferre. Quae si-
 mul omnia cum mecum cogito Patres conscripti, non ue-
 stra mihi solum religione & sapientia aduersus multo-
 rum prauiudicia opus esse uideo, sed patrono etiam ali-
 quo cum eloquentiae facultatibus instructissimo, tum ue-
 ro gratia & autoritate florentissimo. Cui si pro me di-
 cendi potestas fieret, audiretis profecto & confirmatas
 accuratius cause nostrae rationes, & confutatas libe-
 rius aduersariorum meorum calumnias. Verum quando
 id nobis integrum nunquam fuit, & ita fors mea iam inde
 à principio mihi infesta tulit, ut ego, qui publica inui-
 die obiectus, qui omnium suspicionibus deditus essem,
 qui nullam in dicendo libertatis partem tenerem, qui à
 quatuor nobilissimis & in dicendo uehementissimis ado-
 lescentibus accusatus essem, tamē à me uno defenderer: ue-
 stra fuerit iustitiae Patres cōscripti, homini innocētissimo
 quidem

3
 incommoda for-
 tuno uenit

quidem mihi, & nominis, deus immortalis, Romani studiofissimo, sed impotenti crudeli que aduersariorum meorum conspiratione in summam inuidiam adducto & abiecto, adesse, atque eo meliore mente uerba mea audire, quo planè æquius est, causæ nostræ humilitatem magnis istorum opibus diu afflictam, tandem amplissimi ordinis æquitate erigi atque recreari. Ac ut statim intelligatis, quàm nulla sceleris conscientia territus, quàm pura mente atque integra in iudicium descenderim, non commemorabo ea uobis, quæ sunt certè maxima, meæ in Populum Romanum obseruantia argumenta: quòd hoc ætatis reli-
 cta, ne quid amplius dicam, germana patria, una rerum literarum que uestrarum admiratione tractus ab extremis Galliarum Germaniarum que finibus huc uenerim: quòd apud nullos, præterquàm ciues Romanos diuertirim: quòd patriæ propemodum oblitus, nihil cum Gallis, nihil cum Germanis domestici usus hoc triennio habuerim: quòd cum eo nomine magna apud populares meos inuidia flagrare, in sententia cōstanter perstiterim: quòd in maiorum uestrorum dictis, factis laudādis fuerim, mea quidem sententia modicus, nonnullorum autem iudicio nimius, & quasi prodigus. Nolo hæc, inquam, Patres Conscripti, innocētiae meæ fidem uobis ullam faciant: sed illud uos unum nonnihil commoueat, peto, quòd simul ac mihi dies dicta est, nihil omnino recusarim, uadimonium confestim obierim, iudicium uestrum, nulla reiectione interposita intrepide subierim. Quanquam audiebam nonnullos, qui me cupidissime essent damnaturi, hoc in confesso uobiscum affuturos, haud ulla quidem mea iniuria prouocatos illos (quem enim ego mortalium unquam prudens offendi?) sed inimicorum meorū impulsu atq; calumnijs incensos

incensos. Quos tamen ne sic quidem mihi reijciendos putauit, ne in meo uel quantumuis iusto metu, atque adeo in aperto discrimine, de ciuis Romani cuiusquam æquitate uidear dubitare. Nihil hic dico Patres conscripti, quàm magna sit uis conscientie in utranque partem: ut neque timeant qui nullius sibi fraudis conscij sint, & poenarum metu semper trepident, quos suum facinus, suum scelus urgeat: ut uos mihi disceptatores libes constituerim, cum isti à me et Senatus autoritatē imminutam, & Populi Romani maiestatem læsam esse criminarentur. id sane haud temere facturus, nisi causæ meæ considerem: præsertim cum in multitudine mihi partim obscurius iniqua, partim non dissimulanter infesta, tam multa audirem, tam multa uiderem, plura suspicarer, nonnulla etiam merito crederem. Tantum à uobis, qui nihil istis de me credendum putastis, ut quo semper in nos fuistis animo, eo nunc quoque sitis, peto. A uobis autem, quos inimicorum meorum improbitate mihi parum æquos redditos esse intelligo, ut iudicium de me uestrum usquedum pro me dixerō sustentetis, postulo. Perorata enim & cognita causa, liberum uobis erit, aut in ea, in quā isti uos adducere conati sunt, sententia permanere: aut si de innocentia mea uobis constiterit, me autoritate uestra in ciuitate retinere. Et quoniam multo isti plura in me falsò contulerunt, quàm de re ipsa dixerint: qui me Maclinia, nobili quidem & illustri oppido, sed hinc longe tamen trans Alpeis natum esse non ignorarēt, & ab oculis auribusq; uestris procul ætatem egisse scirent, atque ex eo sibi multa impune fingendi datum esse locum arbitrarentur: date hanc mihi Patres conscripti, ueniam, ut de superiore mea uita, pauca ipse apud uos dicam. Nam cum uerū ex me omnino audietis,

tum

in eodem loco
 improbitatem
 in uobis hic in hoc enarrare ad hunc

Principis ætatem expectare ducerent, erat enim uixdum annos nouem natus, suadere cœperunt, ut (quod sane mea sponte facturus eram) elegantioris doctrinæ intermissa haud ita longo interuallo studia tantisper repeterem, dum Carolus adulesceret. Tenebar tum quidem adhuc earum quæ dicendi disputandiq; rationem traderent disciplinarum studio: uerum arbitratus me nullum non exilem ex earum cognitione fructum esse percepturum, nisi iuris etiam uestri prudentia animum excolerem, contuli me Liminum Pictonum, Aquitaniæ urbem, neque studiosæ iuuentutis multitudine incelebrem, neq; Pontificij ciuilibusq; iuris interpretum doctrina inter eas quidem gentes ignobilem. Ibi cum inter æquales meos, oratorijs, ut fit, commentationibus studiosius interdum exercerer, Gallos semel ita à me laudatos esse isti contendunt, ut multum interim de Populi Romani dignitate atque gloria uidear detraxisse. Florebat eodem tempore Philippus Decius, aut certe nō ita multo postea, magna ingenij doctrinæq; laude ius ciuile docere cœpit Valentia (Colonia uestra hæc est, in Narbonensi prouincia) Eius igitur uiri fama excitus, cum illò profectus essem, meq; totum ei tradidissem, paucis quidem annis, sed plurimo certè legum uestrarum studio ita profeci, ut eorum omnium qui tum Valentia consulti numerarentur iudicijs, propter non contemnendam in ea arte uel scientiam uel memoriam, cunctis eius ordinis insignibus ornamentisq; cohonestarer. Inde ab amicis Lutetiam reuocatus, biennium in utrisq; subsellijs tum agendo, tum respondendo ita uersatus, ut in centumuirale illud consilium adlegerer: tamen operam mihi planè profudisse, atque etiam literis uestris indignus semper fore uidebar, nisi dum per ætatem liceret, hanc quoque

academia equitana nobiliss abruensis iuris

*consilium in
centumuirale
institutum
decem viris*

quoq; urbem uiserem: ex qua leges, ex qua literæ, ex qua religio, ex qua denique omnis humanior uita, omnis rerum omnium cognitio ad nos emanasset atq; defluxisset. Ita etsi parū amicis propinquisq; meis profectiois meæ consilium probassem, qui me iam florescentem gratia & honoribus illic uiderent: Romam tamen ueni, ut hanc communem gētium omnium patriam, non modo inspicerem, atque ita abirem, qui quidem prouincialium multis mos est: uerum etiam eius populi consuetudine aliquot annos uterer, cuius lingua, corde, manu, gentes omneis superatas omnium gentium monumenta testarentur. Ac quod optabam quidem, id cum aliorum ciuium uestrorum quotidiano usu, tum uerò Iulij Tomarotij, atq; Mariani Castellani, uirorum clarissimorum hospitio atq; familiaritate sum cōsecutus. Altero quàm Romam ueni non plene uertente anno, cum mihi decretū esset ineunte tertio domū redire, conscripsi orationes quinque de Italia ac urbis uestræ laudibus, quæ essent cum Mariano Castellano dignū mutus inter nos charitatis pignus, & tanquā hospitalis quedam tessera, tum uerò perpetuum meæ in nomen Romanū pietatis argumentum. Interim cum ipso ~~urbane uitæ splendore, atq; iucundissima tot doctorum uirorum captus consuetudine~~, annum item unum domo abesse constituissem (~~quis enim non optet in hac hominum luce, in hac rerum omnium uel claritate uel celebritate diutius uiuere?~~) contigit etiam, primum ut me Decimus Leo Pontifex Maximus singulari & planè diuina illa sua liberalitate completeretur. Deinde ut Marianus Castellanus, Senatu legitime coacto, ciuitatē mihi à uobis nominatim & petcret & impetraret, cū nihil facile manus neque expectarem neque cogitarem, quàm ut me in ciuem uestrum ascisceretis.

Quamquam

Quamquam enim mihi conscius eram egregiæ meæ in
 hanc rempublicam uoluntatis, qui quadam certe ad Popu-
 li Romani naturæ adiunctione nihil moliebar aliud, nisi
 ut de uobis quamoptime aliquando mererer, non me pro-
 pterea tamen tanti apud uos esse arbitrari, ut eam mihi ci-
 uitatem ultro deferretis, quam multis coram petentibus
 denegatam esse non ignorarem. Equidem ut me primum
 Iacobus Busæus, transtiberinæ regionis Tribunus, cum
 aliquot suis collegis (quod mihi rei; publicæ bene uerte-
 ret) ciuem Romanum uerbis uestris consalutauit: nec sta-
 tim quidnam ille ea sibi oratione uellet intellexi, nec post-
 eaquam sane cognoui, uerba mihi ab eo, quicū mihi sum-
 ma intercederet familiaritas, dari non putauit, quoad M.
 Torquati uiri clarissimi cæterorum que qui unà adessent
 asseueratione commotus, fidem Tribuno habui: & me uo-
 bis, quod esset in more positum, ad gratias publice agen-
 das cōparauit. Hic est uitæ meæ cursus Patres conscripti,
 hæc studiorum meorum ratio, hoc annorum undetriginta
 spatium, in quo illud modo unum ab istis grauius repre-
 henditur, quod iam olim Patauij adolescētulus ipse in qua-
 dam adolescentulorū concione, contra Populi Ro. digni-
 tatem acerbius locutus esse existimer. Non enim reus sum
 neq; læsæ religionis, neq; sacrilegij, neq; furti, neq; par-
 ricidij, neq; stupri libidinis uel ullius: breuiter, non crimi-
 nis alicuius de quo iudicia publicè priuatim uel more ma-
 iorū cōstitui soleāt. Ac ita profecto sese res habet P. C. sic
 capite periclitor, nihil ut in nefario crimine mihi ab istis
 ponatur: sic de omnibus fortunis decerno, non mihi ut fa-
 ctorum meorum, quæ uel inimicis meis probantur, sed di-
 ctorum, imò uerò nugarum ac leuissimorum puerilis æta-
 tis rudimentorū ratio hodie reddenda sit: parum mediuf-
 fidius

Tribuno
 Iacobus Busæus
 eius salutaty

fidius sano accusatorum meorum consilio, qui ob schola-
 sticā nescio quam declamatiunculā has tantas in urbe ter-
 rarum principe turbas, ne seditiones dicā, sibi excitandas
 putauerunt. Neq; uerò is ego sum P. C. qui uel cuiusquam
 in patriam studio offendar, uel me ab istis in capitis iudi-
 cium uocatum esse acerbius feram. Scio enim eam esse cau-
 sa huius rationem, ut etsi ego longe absim à criminis sce-
 lere, potuerint tamen isti suspiciose aliquid de oratiuncu-
 la illa dicere. Sed illud mihi nouum & perquam iniquū
 sane uisum est, quòd statim à dicta mihi die, animū ad uin-
 minasq; conuerterint: quasi me non tam in iudicium addu-
 cere, quàm ad cædis causam huc elicere uoluisse uideren-
 tur. Nam quòd modestissimi corū inimicitias mihi denun-
 ciarunt, quòd populum uicatim ambierunt, quòd ut aliò
 exulatum mitterer à se perfectum iri iracūde insolenterq;
 gloriati sunt: id ego quidem moderate mihi ferendum cen-
 seo. Sed quid cæteris opus fuit operas conducere? sagatos
 medio foro uolitare? plebem in me seditiosissimis concioni-
 bus incitare? Quæ quidem ut non tam ad præsens exitiū
 pertinuerint meum, quàm ut ego eo tumultu perterritus
 atq; debilitatus deserto uadimonio ex urbe profugerē: qui
 tamen hæc tam facile miscent, & palàm impuneq; turbāt,
 ij certè & ciuili uitæ moderationem omnem euertunt,
 nec se certo ullo consilio aut iudicio duci, sed cæco ali-
 quo ~~animorum impetu perturbatos ferri atque raptari~~ ostendunt. *67: 15*
 Ut iam illud minus uobis mirum esse omnino
 debeat, eos nullo more, nullo exemplo hoc accusandi mu-
 nus sumpsisse, sumptum neque pro legitimo Quiritum
 iure, neque ullo iudiciorum ordine atq; instituto obuiisse.
 Descenderunt enim ad me accusandum P. C. non ut publi-
 cas, quod quidē præ se uulgò ferunt & ostentant, iniurias
 perseque

~~moderantem~~ persequeretur, sed partim inuidorum inimicorumq; meo-
rum cōsilijs adducti: partim insignis illius repulsæ, quam
in amicorum suorum petitionibus retulerunt, dolore con-
citati: partim alienæ uirtutis, cuius ipsi splendorem ferre
non possent, honore incensi: partim etiam ut in populari
admodum causa opes suas ostentarent, & per nominis no-
stri insectationem honori uelificaretur suo. Atq; ut uobis
statim liqueat P. C. istos neq; quam hic sustineant perso-
nam adhuc scire, neq; eorum quicquam quæ mihi obiece-
runt, planum ab eis factū esse: primū de eo dubitare nemi-
nem arbitror, nunquam uestra, ut Imperatorum fortasse
uestrorū aliquando, fuisse retractata iudicia. Deinde non
esse priuatorum, sed nec cuiusuis etiam Magistratus, Pa-
trum decretis intercedere: uerum eorum duntaxat, qui ea-
dem potestate sunt, qua ij qui Senatusconsultum facere
possunt, hoc est, Tribunorum plebis, quos isti regionum
capita cur hic semper appellarint, nō sane dispicio. Postre-
mo ita deniq; intercessionis eorum rationem haberi con-
stat, si nondum factō S. C. morā decreto asserre cœperint.
Hic ego uos P. C. ipse appello: frequentes enim (ut in legi-
timo Senatu par erat) eo affuistis, quo ciuitate donatus
sum die. Num cum de me relatum, Tribunorum quisquā
intercessit? num rogantibus sentētias Cōsulibus, aut Præ-
tor, aut Aedilis, aut Quæstor, aut alio Magistratu quis-
quam, aut deniq; Senator ullus, non dico acclamauit, sed
omnino hæsitauit? Quòd si me amplissimus ordo ciuitate
& maximo cōsensu & singularibus uerbis donauit, atq;
ipsa Senatus autoritas iam perscripta est & sancita, neq;
uerò Tribunorū plebis ullus hodie quo minus diploma-
ta mihi expediantur intercedat: non uideo quamam isti
~~adolescētes uel autoritate uel fiducia freti, quos priuatos~~
esse

esse nemo nescit. Senatusconsultum uestrum tam iustum, tam legitimū, ~~tanta sanctionis pœna circūscriptum & mutuum induci~~ postulent, à uobisq; tam improbe petant, ut quod heri publice decreuistis, id hodie palàm rescindatis: magno quidem meo periculo, sed perpetua quoq;, quam Deus auertat, S. P. Q. R. nota. Nec enim dubium est, quin si uos decretum uestrum ipsi, ad istorum postulationē antiquetis, unà constantiæ uestre labefactetis nomen, fateaminiq; aliquid à uobis contrà atq; liceret esse constitutū. Quod quis credat? Profecto apud omnes iustū & sanctū habetur, quicquid amplissimus ordo decreuit, etiam ut id aduersus nonnullorum rationes atq; commoda contendat. Senatus (si nescis bone adolescens) legis cōdendæ ius habet, ac propter aliquā uulgo ignotam rerum utilitatē, iuris quoq; uim innouandi. Quod semel constituit, ratum id est: nec ratio eius reddēda, sed nec omnino exquirenda est. Quin tolerandæ sunt etiam leges uel iniquæ, ne, dum tabulas facile figimus atq; refigimus, omnes in disceptationē uocemus: quando nō nemo aliquid semper fingere possit quo leges rationibus suis aduersæ abrogentur. Gratificantur hic uobis nutu accusatores mei P. C. ab ignaris rerū mearum, ciuitatem mihi imprudēter communicatā significāt. Quasi uero quod in priuato aliquo uix feras, id in consilio publico tolerabile quisquā ducat: nec leuius multo sit, S. P. Q. R. cōsulto aliquid fecisse quod non liceat, quàm omnino nesciuisse quod liceat, aut temere officio suo perfunctum fuisse. Verum quānam hic fronte uos rerū mearum ignorantia ad hunc mihi deferendū honorē inductos esse calumniantur, haudquaquam ignari, hanc esse uestri instituti, nunquam sane à uobis neglecti rationē, ut non prius aliquem in ciuē scribatis, quàm uestri ordinis duo, de con-

filiij sententia super eius qui aut coram aut sui absentis rationem haberi petit, conditione trinitudinum studiose inquisierint, Senatuiq; renuntiarint, quid de hominis moribus, & uita priuata, existimatione & institutis publicae compertum habeant. Itaq; si nihil horum a uobis antequam me ciuitate ornaretis, factum esse transactumq; contendunt (ut nihil hic de stulta eorum & insigni arrogantia dicam, qui uos inertiae impudentiaq; hic condemnare audeant) quibus nam alijs aut certe grauioribus id eis probem testibus, quam amplissimi ordinis, id est hoc uestro ipsorum confessu? qui uetustum morem, & legitimos inquirendi dies, ni alia, haec profecto in re diligenter seruatos esse non ignoratis. Sin autem, quod leges uestrae in donanda ciuitate fieri praescribunt, id a uobis rite atque ordine factum esse non negant: desinant aliquando uestram in rebus meis scientiam desiderare, & Senatus impudentiam impudentiae suae praetendere. Enim uero si ab ijs quibus exquirendi negotium dedistis, Senatus maximis de rebus, sine dolo malo meo celatus esset, atq; ea isti uobis indicassent, nihilo tamen magis ea mihi res apud aequos iudices fraudi puto sit, quam si quis uestrum non contemnendo munere aliquem profecutus, mox ab eodem nescio quid in se olim dictum rescuiisset, atque eo liberalitatis suae rescindendae ius sibi esse arbitraretur.

8 Vt enim hic eam iniuriam, si non ab re profecta sit, possit, aut sapienter dissimulare, aut moderate ferre: si temere iactata, animo uel magno contemnere, uel humano ridere, uel liberali condonare, uel imbecillo etiam dolere, non item donationem ipsam reuocare, sed suam potius uel in habita statim fide credulitatem, uel in donando imprudentiam incusare: Sic certe P. C. siquid uobis Legati
 minus

~~minus fideliter renuntiassent, quos quidem in eo fungēdo munere summam constat adhibuisse diligentiam, uelletis tamen (scio) uos quidem uestrae liberalitati grauitatiq; constare, praesertim cum ne ex conscientia omnino mea ciuitas mihi aut petita sit aut cōcessa. Ego quidem eam rem simul ac mihi nūtiata est, non modo ratam habui, sed illu-
~~stri etiam gratia excepi. uerū quae mea in eo tandem culpa, quòd commemorandū illud & plane diuinum uestrum de me iudicium, quo à uobis in ciuitatem Romanā absens uocatus sum, nec superbe floccipendi, nec à me neglectum ingratis simulauit, atq; adeo multū in eo tuēdo opera mihi ponēdū existimauit?~~ Improbe sanè facitis accusatores mei, qui cum meā deniq; culpā praestare debeā, alienae me reū subijcitis: quāquam nec aliena ista quod equidē sciā, apud ullos omnino resideat. Et quia uos P. C. tertio quoq; orationis suae uerbo, ad eripiendā mihi ciuitatē insolenter cohortabātur: discāt hic homines parū scilicet in foro uersati, quid enim aliud dicā? sed discant primū, ius à maioribus uestris ita cōparatū esse, ut nemo hanc ciuitatē, ne populi quidem iussu amittat, nisi ipse eiusce rei autor factus sit, et exilio sibi ciuitatē abiudicarit, aut in eā iam sit receptus, quo uertendi mutandiq; soli causa sese contulisset. Deinde eam esse donationis uim atq; naturā, ut ob admissum ante liberalitatē facinus nullum reuocari iure possit. Quinq; enim tantummodo sunt causae, quamobrem accepto beneficio, munificentia irrita fieri soleat. Si beneficiarius eum cuius liberalitate rem auxit, atroci iniuria afficiat: si uerberet: si fortunis spoliet: si in uitae discrimen praecipitet: si dictae in donando legi non pareat. Nihil me autem eorum postquam à uobis ciuitate donatus sum, in populo Romano admisisse, nec antè me potuisse ingrati aduersus~~

uos animi crimē cōtrahere, quā̄m uestro ipsi me beneficio deuinxissetis, neminem dubitare arbitror. Tum uero illud cogitent munus, quo à uobis nuper honestatus sum, eo liberalitatis genere ad me profectum esse, quo omnes iuris periti uno donationem definierunt. Donastis enim me ciuitate, nullo quidē meo hanc in remp. merito prouocati: prae- mium enim hoc esset, & merces, nō beneficium: sed ea sola de causa, ut liberalitate munificētiaq; uestra me cōplecteremini. Nisi quis fortasse uestrum, Marianū Castellanum audiēdum etiam nunc censcat, qui se mihi hunc honorē eo quæsiuisse affirmaret, ut hac quoque in parte maiorum suorum instituta longo interuallo relata atq; repetita cerneret: quibus mos fuisset, quicquid usquā gentium aut ingenio, aut opibus, aut doctrina, aut industria, aut ceteris animi fortunæq; ornāmētis egregiū existeret, id omne magna cōquisitū cura, diligēter huc transferre atq; tradid- cere. Quasi uero tale quicquā in hac mea rerum omnium mediocritate reperiretur; qui præter deditū huic recip. animum & singularem erga Po. R. uolūtātē nihil isto uestro beneficio dignum mihi posse uideor præstare. Atq; hæc omnia P. C. haud ita quidē longa oratione à me collecta, sed uobis non ignota, & iccirco perinde ut in transcursu, admonendi uestri, non docendi gratia præsius cōmemorata, eò spectant: ut cognoscatis accusatores meos, legū, iudiciorum, cōsuetudinis uestre prorsus ignaros dicam, an contemptores, ad mihi facessendum periculum inconsiderate procurrisse: nec tā de capite meo, quod haud scio an mihi esset tolerādū, quā̄m de perturbatione iudiciorū omnium, atq; adeo de leuitatis nota, quod quidē dissimulare nō possum, ampliſsimo ordini inurēda, certare. At qui nolim summo iure cū istis agere, quos neq; quemadmodum lege agi, neq;

neq; ut iudicia constitui oporteat, nosse aut rationē ullam omnino ducere satis opinor perspicitis. Quare tametsi iā exploratum habetis, causæ meæ rationes tam expeditas atq; explicatas esse, ut nec de iure meo dubiū cuiquā esse possit, nec hæc res in iudicium omnino uocari debeat: de meo tamen iure decedā, & eis quod alius nemo cōcederet, ego ipse, tum innocentia mea testus, tum æquitate uestra fretus concedā. Do istis igitur quēadmodū Imperatorum, sic etiam Senatus iudiciū aliquādo retrectari posse: quod sane neq; æquum est, neq; ullo unquā exemplo receptum. Do priuati cōditionis adolescentes, Patrū decretis intercedere: quod ius non esse Tribunitiæ potestatis ius aperte declarat. Do factam publici autoritate consilij donationem, sine ulla inconstantia suspitione antiquari: quod cuiusmodi sit, ipsi uidetis. Do, quod nullo fieri queat modo, me ingratiū erga uos antè esse potuisse quàm beneficiū à uobis acceperim. Do siquid aliud sibi assumunt, quo iudicium more maiorum constituatur: hoc enim, si & per uos meo mihi iure uti licebit, & ipse uelim, non consistet. Sed quid tandem? quamobrem me de ciuitate tollendū contendunt? quo nam tanto meo maleficio, me Italiae inimicū, huius Reip. hostem iudicari postulant? Num hostes Po. Ro. concitauit? num barbaros armis cōmeatu ue iuui? num opera dolo ue malo meo consiliū inicum est, quo magistratus Pop. Ro. qui ue imperium aut potestatem haberet, occideretur? num deniq; aliquid à me cōmissum, quo Po. Ro. magnitudo uel insignite laderetur, uel atrox aliquod uulnus acciperet? Nihil huiusmodi obijcitur. Graue tamen sit aliquid oportet, quare me de ciuitate pellendum, tanquā Italiae inimicum, tanquā Po. Ro. hostem uociferentur. Quidnam isthuc tandē est? Attendite quæso P. C. noua & ante

hunc diem inaudita crimina audietis. Fas esse negant me
 ciuium Romanorum haberi numero, quē ipsi Gallum esse
 hominem, quem indoctum, quē ignobilem: super hac, quē
 in Pop. Ro. olim scripsisse contendant. De oratione, literis,
 genere meo, postea uidebimus: nunc de inuidiosa illa dicā
 oratione, quæ mihi tantam tempestatem, tantum in hac ur-
 be turbarum conflauit. Nam cum in ea demum istis sint
 omnia, primum de eo ipso quod quasi atrocissimum po-
 suerant, mihi dicendum esse arbitror. Ac ut uobis statim
 constet P. C. nihil eos certi probatiq; attulisse, quod me
 etiam uobis ostensurum esse initio sum pollicitus: liceat
 mihi accusatorem meū, priusquam in causæ nostræ defen-
 sionem ingrediā, hic interrogare. sic enim plenius spero
 cognoscetis, nulla iusta de causa ad hanc accusationem
 descendisse illum, sed inimicorum meorū calumnijs inser-
 uientem huc temere progressum, mihi periculum gratis fa-
 cessere. Heus tu ingeniose adolescens, non id potissimū ha-
 bes, quod mihi crimini des, habitam à me olim in Pop. Ro.
 orationem? hoc si nego, quī me conuincis? An te concioni
 interfuisse mentiere? Non mentieris puto: nec enim tam
 impudens es, ut te uel in Gallia fuisse ausis dicere, in cuius
 oppido quodam, nuper ne nomine quidem tibi cognito,
 eam à me habitam esse affirmares. Nec sane si interfuisses,
 iam meminisse possis, aut certe tum intellexisses, natus (nisi
 me corporis istius habitus barbatulaq; ista tua facies fal-
 sum habent) annos plus minus nouem, cum illam ante an-
 nos amplius undecim à me dictam esse fateare. An ab alijs
 id accepisti? quibus nam ijs? Italis ne, an Gallis? à Gallis
 iuxta & Italis? cur igitur non edidisti testes? imò cur non
 produxisti iuratos, qui id pro testimonio dicerent, quod
 ego neque testatum neque notum esse contenderem? Nam
 uel

uel Italos, quos quasi de domo uestra productos, atque in
 rem quodammodo tuam testimonium dicturos, meo iure
 possim refellere, in me rogari siuissim, neq; eos sanè quic-
 quam interrogassem. An delationi tuæ, astipulatorumq;
 tuorum calumnijs, tantum uel fidei uel autoritatis inesse
 putabas, ut tibi sine testibus, sine testificationibus, sine ul-
 lis monumentis, in re tam ardua & capitali iudicio s. p.
 Q. R. statim crederet? At prorsus ea summa est hominum
 opinio: quasi uero me rumoribus hic damnandum cēseas,
 quibus non nemo etiam innocentissimus opprimi queat,
 inimicorum fraude falsos sermones dissipantium. Scilicet
 te in concione, Pop. Ro. crimen planum fecisse, & hic ac-
 cusatoris munere perbelle defunctum gloriabere, si quod
 nuper ex magistro tuo accepisti, nunc nobis totidem uer-
 bis reddas, Audieram & fama fuit. illius potius in mentem
 tibi uenire debuerat, Fama malum, quo non aliud uelocius
 ullum. Sermo est enim sine capite, sine ullo certo autore
 diuulgatus: cui potuit initium dedisse inuidorum meorum
 iniquitas, accessionem attulisse imperitæ multitudinis
 credulitas. Videtis P. C. quàm isti magnum & sibi ne-
 cessis calumnijs, & mihi ad ineptias huiusmodi irriden-
 das campum patefaciant, qui se ex uulgi opinione peri-
 culum nobis legitime facessere existimant. At enim ar-
 gumentum huiusce rei habent, orationem quandam
 sub nomine meo de laudibus Francorum inscriptam. Vti-
 nam Patres conscripti, graue aliquod firmum que in-
 dicium uobis proferrent: non quo cuiquam optandum
 sit, ab aduersarijs conuinci, aut eas ipse partes egisse ue-
 lim: sed ne si (quod deus auertat) causam isti obtinue-
 rint, ad cæteras meas calamitates etiam accedat mali, ut
 sub frigidissimis, & hoc quidem in genere infantissimis
 b 4 accus

accusatoribus dicar in optima ipse causa cōcidisse. At uero titulus Christophorū Longōlium arguit autorē. Mca autem hic, an aliena manu conscriptus index? aliena scilicet. Quid igitur, si librarius nomen alieno operi induxit meum: alieni me criminis reum constituetis? Nec enim nouum est P. C. nec inauditum, sed tā usu frequēs quā passim impune, adumbratis autoribus scripta aliena et interdum etiam sua peruulgare. Sic De proprietatibus elementorum commentarij, De secretis item ad Alexandrū libellus Aristoteli falsò attribuuntur. Sic Insomnia, sic Magibucula Platoni ascribuntur: Ad Herennium Rhetorica, à Cicerone scripta existimantur: Pulex ille & Vetula ad Ouidium Nasonem referuntur: Impudica in Priapū carmina Maronis nomine circumferuntur: nec sit sane exemplorum modus, si quis omnia persequi uelit: quando uel hodie Ianus Parrhasius (quem uirū honoris causa nomino) nominis sui auctoritatem quibusdam libris uulgo ascriptam esse non sine causa conqueritur: ut nemini plane nō paratum sit periculum, si in iudicijs ea statim recipiuntur, quæ librariorum quæstiosa uel malitia uel stultitia passim eduntur. Nec me hic tandē, quod necessarios meos soles, interrogaueris, Cuius ergo hæc oratio? ignorare me dicam. Est enim (ne forte nescias) eius qui accusat, insequi & probare: qui uero recuset, fugere & negare, etiam ut factum impune fateri possit. Nam uel illæ quibus in iure aduersarios interrogamus actiones, ijs qui rei capitalis nomen deserunt publicorum iudiciorum usu denegantur. Quòd si huc percunctatum uenisti, agnoscam orationem nec ne: cur me tanti criminis reum detulisti, de quo tibi necesse est uti me adhuc roges, quia omnino nescis? Et quoniam, quòd mihi Christophoro

Long

Longolio nomen est, me illius libelli autorem esse pertinaciter contendis, quasi nomina conueniant: cedo nunc, an non Beroaldi duo prænomento Philippi, paucis ante annis in Italia floruerunt? eadem ætate ambo? non indocti ambo? Bononienses ambo? an non ab uno facile conscribi potuit, quod alteri ascriberetur? Non hoc (scio) negabis. quare nec in eo quidem dubitaris, posse Christophoros Longolios reperiri duos, quorum alter ob alterius culpam in discrimen atque inuidiam uocetur. Age uero fac à me apud unum & alterum orationem illam agnitam esse, cuius tamen rei fidem nullam his possis facere: non continuo tamen meam esse uicisti: nec quod extra iudicium temere essem professus, id me in iure ipso (ubi sola, eaq; non uerbis & coniecturis collecta, sed è re nata & perspicua, ueritas æstimatur) ullo præiudicio onerarit. Quid quòd multos uestrum hic uideo, quibus eam mihi falsò ascribi, sæpenumero sum testatus? quod uos quoque accusatores mei persæpe uulgò iactastis, dum atrocitatem eius adaugere conaremini. Quo quid manifestius, ne uobis quidem ipsis, nedum amplissimo ordini adhuc liquere, ea oratio à me, an ab alio quopiã conscripta fuerit? nisi fortasse quadraginta his diebus, quibus in me absentem debacchati estis, Gallos aliquot homines huc adduxistis, qui testimonium in me secundum fidem & religionem grauissimè dicerent. Quòd si testem in me nullum produxistis, nec ulli omnino huc adducere iam potestis: eam à me habitam si nego, qui docebitis? Deuolabitis scilicet impigri in Gallias atq; Germanias, ac interea dum pro me dico, inde excitatos in me testes quàm mox hic sistetis, aut certè ob signata testimonia nihildum missò Senatu deferetis, quanquàm testibus, non tabulis accusatorum leges Romanæ

fidem haberi uoluerunt. Neq; uerò hæc à me tam multis
 disputantur P. C. ut me aduersus istorum crimina inficia-
 tionis ~~præsidio~~ munirem. Nam neq; iam periculum est, ut
 prius opprimar, quàm facti mei rationem attulero: neque
 ea certè, quæ mihi obijciuntur, tam grauiasunt, quàm isti
 uideri uolunt. Sed iccirco illa omnibus uestigijs indagata
 atq; collecta posui, ut perspicere possentis, odiose & inui-
 dia occæcatis illos, accusationem in me prius apud uos
 temere instituisse, quàm eã inter se diligenter adornassent
 ipsi atq; instruxissent: tametsi, si uera sunt quæ audio, duo
 bus amplius mensibus bene multi dicendi magistri, ea una
 in re commentanda componendaq; occupati, industriam
 omnem posuerunt, & tempus omne consumpserunt. Ha-
 beant igitur confitentem reum: quo nihil sanè optare po-
 tuissent maius. neq; enim, si uerbo negarem, quò progredere-
 rentur iam haberent. Agnosco orationem, quam isti tam
 sollicitè circumferunt, quam tam studiose præcidunt, omni-
 bus legendam porrigunt. Eandem olim à me Pyctauij ha-
 bitam confiteor: num in ea tamè tantum mali, ut propter-
 ea me, quæ de maiestate postulant, tragica sua uoce Italiae
 inimicum, huius Reipub. hostem personarent? quanquam
 neq; ut ob eam rem maiestatis reus fieri potuerim, satis in-
 telligo, qui eo quidè tempore, cū illa declamarè, ciuis Ro.
 non essem. Sed fuerim sanè tum Romanæ ditionis, qua me
 tandem lege perduellionis compelles? Non quidem Iulia,
 qua una cum uindicentur crimina, quibus quid aduersus
 populum Rom. securitatem ue eius committitur, nemini
 tamen de linguæ lubrico accusationem poni uoluit: atque
 adco nominatim uetuit, ut cuiquam fraudi esset improbo
 petulantiq; maledicto principis populi maiestatem lacessi-
 uisse. Vt sit, inquit, molestiæ nescius, pudoris ignarus,
 imperij

20

imperij obrectator turbulentus: durum tamen aut asperū
aliquid ne sustineto. Agnoscitis legis uerba? Viderūt pro=
fecto maiores nostri (cur enim maiores uestros, meos quo=
que nō appellem, si me ciuitate donastis, si iure Quiritum
legitimo, quoad de retinēdo expellendo ue ciue queritur,
uindiciæ secundū ciuitatē dantur?) uiderūt id, inquā, ma=
iores nostri, quōd suapte natura æquū erat, liberorū ho=
minum, liberas esse oportere uoces, dūtaxat si eos qui ob=
loquerētur, reip. nocere non posse cōstaret. Dicat aliquis:
Solutū igitur cuius crit, populum gētium omniū uictorē
maledictis incessere. Solutū, si modo ex maiorum institu=
to ius dicturi estis: quod ipsum quidē eo præclare traditū
esse arbitror, ut neq; indignū populi Rom. maiestate iudi=
cium publicè susciperēt, neq; uerò de imperij Ro. gloria
uerbis unquam contenderetur. Ac certè priuatorū est ho=
minum, iniuriarum experiri: cæterarum item fortasse gen=
tium, contumelijs incitari: unius autem populi Rom. gra=
uitate atq; animi altitudine dignum, priuatorum obrecta=
tiones magno animo contemnere, haud secus facile atque
uiros forteis & ualenteis imbecillium canicularum latra=
tus aspernari, non etiam ulcisci uidemus. Sed nec illis pro=
fecto contumeliæ ipsæ impune cedunt, qui de uobis indi=
gne detrahunt. Nam cum nomini Rom. nocere omnino
nequeant, frustra' que caninam illam in uos eloquentiam
suam exerceant, stultitiæ suæ fama plusquàm dici potest
plectuntur. Itaque faceffant turbulentiæ istorum uoces:
conquiescat arrogans præiudicium, quando me lex nulla,
nullum Senatusconsultum, nullum plebiscitum, nulla prin=
cipis constitutio nec maiestatis reum, nec hostem populi
Rom. definiuit: imo uerò ab huius nominis inuidia omnia
me iura tuentur, liberant, etiam si in uos studio & aperte
scrip

scripsissem. Videor mihi P. C. accusatores meos iam fatentes audire, me quidem neq; in lege Iulia maiestatis teneri, neq; huius reip. hostem dici posse, sed hac omnino esse ciuitate indignum, quòd in populū Rom. olim dixerim. Respirauī, iam noxæ exemptus sum, quādo nec hostis sum, nec quicquam contra rempub. à me factum esse isti iam fatentur. Itaq; dispicite, utrum etiam notæ eximi debeam: an uerò tanquam ab indigno ciuitas mihi à uobis, qui Senatu legitime coacto ea me donastis, auferri recte queat, idq; propter eam quæ præcessit, non ob eam quæ beneficium secuta est, culpam. Quid? rectè mones: huius quoque exceptionis defensionem mihi ademi. Ergo præteriti aduersus me ratio admissi habeatur: nihil recusō. In populū Rom. olim inuectus dicor. Ego P. C. abhinc annos undecim, de Francorum ac diui Ludouici laudibus orationem à me dici memini: in populum Rom. perorauī nunquam. Inspicite orationis eius, quam isti tam solícite circungestant titulum: Francorum modo laudes, nō autē etiam populi Ro. uituperationem pollicetur. Recita inscriptionē.

INSCRIPTIONE. Verum illud quoq; animaduertite P. C. ut me librarij inscitia Parisiensem inscripserit, dum uel patriæ suæ cupidius studet, uel me ementito originis loco nobilitare conatur. Ego enim Maclinia sum natus, Maclinia educatus, Germanicæ linguae & Cesarum ditionis oppido, cum alijs laudibus multis illustri, tum uerò Philippi & Caroli Hispaniæ regum incunabulis celebri. Neq; uerò hæc eò dico P. C. ut si Lutetiæ Parisiorum natus atq; procreatus essem, non fuerim apud uos tanta origine etiam gloriaturus, quam constat omnium quæ ad septentriones solisq; occasum pertinent urbium longe principem: sed eò sanè illud dictum uelim, ut intelligatis

gatis nulla mea uel conscientia, nugas illas quæ mihi ca=²⁹
 pitis periculum nunc quidem asserunt, in apertum fuisse
 prolatas. Nec enim germana reiecta patria, cuius amo=²⁹
 re omnes natura trahimur, alienam ac nihil mihi profu=
 turam originem assumpsissem, si me autore in lucem illæ
 prodissent. Quod ne hic à me temporis causa componi
 atque fingi existimetis, recitari uobis mox iubebo literas
 annis nouem ante hoc iudiciū conscriptas, quibus amicos
 meos, quos Lutetiæ habeo, nec fortuna, nec doctrina ob=
 scuros incusabam, quòd orationem illam me inconsulto
 peruulgassent, aut certè exire permisissent. non equidem
 quo tum mihi eo nomine à uobis quicquam timendum ar=
 bitrarer, quorum à me neque urbem unquam uisum iri
 sperabam, neq; sanè uoluntatem ea re offensam putabam:
 sed propter planè puerilem dicendi speciem, quæ uel id
 ætatis ad stomachum meum non faceret, mihi etiam ma=
 gno dedecori aliquando fore uideretur: ut nō possim sum=
 mam accusatorum meorum aut malitiam, aut desipientiã,
 uel potius coniunctam cū prauitate stultitiam & inscien=
 tiam satis demirari, qui scribendi genus in ea tantopere
 laudent, quod mihi etiam tum penè adhuc prætextato uix
 lente ac fastidiose probari poterat. Cedo duas illas mihi
 epistolas, quarum alteram ad P. Brissonem, ad Gothofre=
 dum ciuem alteram scripsi. Atqui prius inspiciat, ut exo=
 lescentes iam ac fugientes literæ, scripti uetustatem indi=
 cent, nequis eas à me in tempus & ad hunc usum nuper
 exaratas existimet. Soleo enim memoriæ meæ causa, etsi
 non magnopere diligenter, soleo tamen in lintea huiusce=
 modi uolumina relatas tum meas, tum amicorum ad me li=
 literas asseruare. L I T E R A E. Scio quid hic isti. Ut li=
 brarium præstare non potueris, & eam à te compressam,
 nunquam

nunquam emanaturam putaris, at certè in Romanos habuisti. Ego quod uobis paulò antè professus sum P. C. nō nihil olim de Francorum laudibus, in populi uerò Rom. contumeliam consulto nihil unquam dixi. Id titulus ipse si non plenè arguit, expendatur exordium, æstimetur etiam totius dictionis argumentum, & sententia constabit sanè mihi in animo fuisse Francos, quo magis eorum uirtus enitesceret, Romanis cōparare, non damnare Romanos. Quòd si tum mihi in eā causam ingrediētī propositum id erat unum, ostendere Francos rerū gestarū magnitudine Romanis præstitisse, quo scilicet uobis haberetur proximi (petebam enim, quod ueteri prouerbio mone mur, iniquum, ut obtinerem æquum) si id, inquam, unum spectabam, profecto Romanis maledicere nolui, quibus Francos æquabam, aut etiam omni laudum genere præstantiores demonstrare conabar. Nisi quis me fortasse tam stupidum fuisse suspicatur, ut summā Francorum laudem, in summā ipsorum contumelia positam arbitrarer. Nec enim insigniuseius gentis honorè suggillare dignitatemq; labefactare potuissent, quàm si eam improbiſsimæ parem atq; etiam superiorem ostendissem. Atqui longè alia mihi mens erat P. C. quippe Francos quàm maxime laudandis idq; me uel hoc uno argumento facillimè consecuturū sperabam, si docerè ab eis populi Ro. uirtutes non æquatas modo, sed multum etiam uictas esse. Roget aliquis, utram igitur gentē belli uirtutibus, pacis artibus præstitisse existimas? Ego uerò Romanam, atq; id ipsum etiam tum sentiebam: cū illa de laudibus Francorum à me dicerentur. Sed tum causa theatrōq; serutebam, meo nullo medijsfidius res uestras exagitandi insectandiue consilio. At sic in Romanos multa dixisti. Non multa bone adolescens, non multa

multa, si cui ea aestimare uacet, quæ uel ex annalibus ue-
 stris cõgeri, uel ab homine, cui nomen Romanum in odio
 esset, confingi potuerunt. Septem sunt, ad summũ octo cri-
 mina, eaq; cum ex historijs uestris deprompta, tum uerò
 ijs locis accommodata, quibus Franci sine controuersia
 uincerentur. E quidem cum nulli apud Francos mihi uiri
 principes occurrerent, quos Africanis uestris, Asiaticis,
 Arabicis, Numidicis, Macedonicis, Parthicis, alijsq; quos
 deuictarum nominibus gentium antiquitas non sine cau-
 sa ornasset, compararem: usus sum (ut quidam nuper uo-
 bis affirmabat) uel supra artem consilio, uel supra etatẽ
 ingenio. Quid porrò dixi? Inductus est à me locus ille, ne
 sibi in eo Romanis Franci cedendum existimarent, quòd
 duces suos subactarum prouinciarum nominibus minime
nobilitassent. Sic enim eos moderationis suæ documentũ
 cunctis gentibus præbuisse, quam omnes mortales in Ro-
 manis uehementer desiderassent, qui ea cognomentorum
 ratione uictoriam uictis arroganter exprobrasse uideren-
 tur. An non id totum uidetis fuisse consilij, non iudicij? id
 tum deniq; dictum, cum Francorũ causam pro suscepti
 negotij instituto aliter tueri atq; sustinere non possem?
 E quidem non uideo, quid istos perinde ac si ea una in re
 omnis reipub. fortuna disceptaret, & in concione tam
 insolenter quiritari, & hic tam miserabili uoce eiulare
 attinuerit. Nam uel Galli ipsi, quos isti barbaros, & fu-
 riosa quadam iracundia percitos uideri uolunt, tale quid-
 dam moderatius tulissent: ac si bene gentis ingenium no-
 ui, prolixè potius in eo risissent, quàm cum tanta indigna-
 tione cõquerendum sibi fuisse existimassent. Eòdem per-
 tinet quod me de C. Cæsare scripsisse, crebris suspirijs
 querebantur. Nam cum uictorijs eius ciuilibus nihil ha-
 berem

berem

berem omnino quod opponerem, dixi ea in re Cæsarem laudari non posse, nisi unà Cn. Pompeium, M. Catonem, M. Brutum, C. Cassium accusare quis uellet, quos reipublicæ nomine in eum quasi tyrannū arma sumpsisse constaret. Eiusdem est generis quòd Africanorum Scipionū alteri, plus felicitatis affuisse, quàm consilij, pro Q. Fabij Maximi & Albini Cæsaris iudicio contenderim: alteri, parū apud ciueis suos gratiæ, quòd nulla de interitu eius habita fuisset quæstio: cum interim diuo Ludouico (quem unum ambobus comparabam) tantum superfuisset & prudentiæ & uirtutis, ut etiam cum iam nullus esset, hosteis ipsos uirtutis suæ admiratione ad petendam pacem, atque adeo deditiōem faciendam coëgisset. Illud autem multo uel acerbissimū, uel ad agendas tragœdias aptissimum istis uisum est, quòd dum Francorum originem in honorem adducere ambitiosius contendo, cauillatus sum etiam nonnihil Romuli famam in matris probro, fratris nece, fugitiuorum asylo: cum in eo non equidem populi Romani contumeliam ullam, sed expressionem quandam ex comparationis contentione, & illustriorem Francorum gloriam pueriliter aucuparer. ~~Opus hic mihi esse uideo P. C. uestra nō iam seueritate, quæ ne in me eum ipso patriæ amore exasperetur, tum uerò harum rerum commemoratione incendatur, haud parum timeo, sed uestra lenitate potius ac mansuetudine, sed plane Romana animi altitudine, atque etiam humanius institutorum hominum æquitate, qua par est hanc rem totam æstimetis. Neque enim famosi in uos aut carminis, aut libelli autor dici possum, quando nec nomen reticui meum, nec occultum quicquam prodidi, neque ob publicum aliquod priuatum ue crimen capitis causam dico: sed quòd olim,~~
inter

inter rhetoricas exercitationes de Gallorum laudibus, nescio quid meditatus, populi Romani nomen exagitasse uidear. Itaque patriæ charitatem usque seponite dum huic crimini respondeo: aut si id fieri nullo potest modo, saltem eorum qui doctrinæ studijs liberalius exculsi sunt, animi æquitatem, cum uestra ista erga patriam pietate in consilium adhibete: arbitreminiq; non me, qui reus uester sum, sed ciuem Romanum natum aliquem pro me dicere, à quo liberius omnia, minore que inuidia quæ in rem meam adduci possunt audiretis. Ego enim, si quod ulcus attigero, id non tam curandi animo, quàm refricandi exulcerandi que consilio tractare permultis uidebor. Dicam uera esse ea, quibus dum Fracos orno, populi Romani dignitatem perstrinxisse existimor? At id isti in uos dictum esse statim interpretabuntur. Dicam falsa? At id erit sermonem ijs dare qui à me ea omnia ex annalibus & clarissimis rerum uestrarum monumentis sumpta esse non ignorant: ut altera quidem ratio mendacij turpitudine nõ uacet, altera etiam præsens periculum denunciât. O præposteram & odio=*Exclamatio* sam respondendi necessitatem. O iniquam fortunæ meæ conditionem: cuius oratio, iudicium sit incitatio: silentium, rei supplicium: si nego, sum impudens & astutus: *Dilemma* si defendo, inuisus: si taceo, dånatus. Quò me uertam Pa=*interrogatio* tres conscripti? Quid inter optimam conscientiam & *substantia ad multa* pessimam fortunam destitutus, consilij capiam? Agnoscam culpam? deprecer pœnam? At uero id sit me fontem fateri, id innocentiam meam prodere: qua quidem una fretus, nec iudicium uestrum detrectaui, nec iudicium quemquam initio reieci. Proinde peto à uobis P. C. ut cum uos hic quidem iudices sedere memineritis, tum uobis, quoad res feret, persuadeatis, nõ uestram hic agi causam, sed rem

c ad ho

ad homines uobis præterquam nomine prorsus ignotos pertinentem, in iudicium deduci. Sic enim certe ut etiã ciuium Romanorum personas non deponatis, tamen (quæ uestra religio est) nec litem hanc uestram facietis, nec tam me reum, aut eius cuius arguor criminis factum iudicandum suscipietis, quàm consilium in ea re meum & causas & tempus considerabitis. Atq; illud primum rogo, animis uestris infigite, eum improbe facere, qui in alieno interpretando libro ingeniosus uideri cupiat. Simul & me in Pop. Romanũ nihil unquam de industria scripsisse: quod quidem uel ipsa libelli illius inscriptio satis arguit. Nam qui in aliquem scribit, eius titulum modi prætexit, quo animũ suum statim significet. Sic M. T. Cicero in Catilinam, in Verrem, in Vatinius, in Sallustium, in Pisonem, in Rullum, cæterosq; quos male odisset inuectus, ipso confestim indice inimicitias eis denunciat. Ego autem de Fræcorum laudibus eam orationem inscripsi, non me hostem populi Romani sum professus. Deinde illud uobis succurrat, eam nunquam à me editam fuisse. Quin etiam simulatq; prolatum audiui, eam me rem pro eo sanè ac debui grauius & moleste tulisse. Postremo tantum abesse ut ea in contumeliam nominis Romani scripta uideri possit, quod isti calumniantur, ut in ea populi quoque Romani gloria magna ex parte contineatur. Nam si eò tota spectat ut declaret Francos populo Romano omni laudis genere esse uel exæquandos uel anteponendos: uirtuti nimirum uestræ testimonium dedit, quos tanti feci, ut uos mihi solos mortalium deligendos existimarim, quorum collatione res Francicas in coelum extollerem. Nemo hic de me querat, quàm bona id fide fecerim: sum enim uobis iam testatus, uoluisse me tum foro uti, ac etiam dicendi uires

uires in re multo difficilima periclitari, non item populi Romanos in contemptionem adducere. At sic in Romanos dixisti. Dixi nonnihil, fateor: sed non tam asperè quàm tute protulisti, neque accusatorio animo, neque sanè ea mente ut in populum Romanum inueherer, cuius nomini semper assurgo, atque à cunctis mortalibus idem faciendum censeo. Plurimum refert, quo quid animo dicatur aut fiat. Lege Cornelia de sicarijs & ueneficis non tenetur is qui sine dolo malo hominem etiam necauerit: & iniuriarum tenebitur, qui nullo conuiciandi consilio iniurium aliquid dixerit? Multa dixit M. T. Cicero in Gallos, in Græcos, in Asiaticos, plura contra Iurisperitos & Stoicos, plurima aduersus multitudinis leuitatem, Patriciorum superbiam, Tribunorum impotentiam: nunquam uero copiosius quàm cum in homines sibi amicissimos, omnium que confessione integerrimos M. illum Catonem, & Ser. Sulpitium peroraret. Ecquis ei tamen eas ob res negotium faceſsiuit? cur ea quæ in Senatu, in concionibus, in iudicijs dixerat, memoriæ mandauit, peruulgauit que sine ulla offensione, sine ulla odij inuidiæ ue suspitione? Nempe quòd non id operis habuit ut in eos diceret, sed ut causæ quam tuendam suscepisset, fidem & auxilium suum præstaret, quod ipsum omnino nisi aduersariorum eleuata in primis fide & imminuta autoritate, irritum fore iudicabat. Semper enim ita habitum est atque obseruatum Patres conscripti, licere si non ab historiarum scriptoribus aliquid argutius fingi, quod sibi tamen illi interdum sumpserunt: at certe Oratoribus, modo id rei illorum conducat, humilima attolere, sublimia deprimere, simulare, dissimulare, atque etiam, si causa id postulet, interdum officiose aliquid

ementiri. Quòd si hoc M. T. Ciceroni eloquentiæ Romæ
 auctori & principi, uel in ipsis iudicijs, Romæ non mo-
 do licuit, sed etiam summæ laudi datum est, cum apud ui-
 ros sanctissimos res serias grauitè tractaret: cur nã isthuc
 idem in fraude capitali Christophoro Longolio ponetur,
 Limini in scholis, inter pueros, in re ludicra pueriliter de-
 clamanti? Ille cum in iudicio quodam illi obijceretur,
 quòd contrà sentiret atque olim dixisset, magno omnium
 assensu respondit, siquid huiusmodi dixisset, neque cogni-
 tum sibi commemorasse, neque se pro testimonio dixisse,
 & orationem illam potius temporis sui, quàm iudicij &
 autoritatis fuisse. Idem ego accusatoribus meis, sed multo
 mehercule iustius, de cunctis illius libelli ineptijs semel re-
 spondeo. Quæcunque inter pueros, circa extremæ pue-
 ritæ & ineuntis adolescentiæ nostræ annos, plane pue-
 rili cõsilio dixi, ea mihi postquàm uirilem togam sumpsi,
 nunquàm placuisse. Inspiciendum esse non quid ego id
 ætatis, cum iudicandi maturitas abeset, Limini declama-
 uerim: sed quid anno superiore de Pop. Rom. maiestate
 hac in urbe serio scripserim. Natũ uero me tum fuisse cir-
 citer annos octodecim, hoc est, nondum iustæ pubertatis tẽ-
 pus expleuisse me, cum ea de re apud magistros dicerem,
 nec accusatores mei negant, & uos ex eo potestis cogno-
 scere, quòd à puerilis ætatis excusatione incepti, ut si eam
 orationem in Pop. Rom. inscripsissem, impudentissimeq;
 in ea quicquid in Busiridem, Phalarim ac Dionysium ty-
 rannorum crudelissimos uel excogitari potuit effudissem,
 atque ita in manus hominum tum misissem: meo tamen iure
 nunc peterem à uobis, contra quos scripsissem, id auxiliij
 quod ætate minoribus leges uestre naturali quadam equi-
 tate pollicentur & præstant, quòd constet imbecillum esse
 atq;

atq; infirmum eius ætatis consilium, quæ nec tacendi nec loquendi leges satis nouit. Equidem nescio quantopere aduersarijs meis illa probetur oratio: mihi quidem certe placuit nunquam, non quæ calumniatoribus istis uideretur proposita (quis enim has timuisset insidias?) sed ut plane puerilis, nec scripture aut lectione cuiusquam magnopere digna. At uero eius eram conditionis, ut uobis negotium faceßere potuerim, atque eo etiam uoluerim. Ut hic P. C. omittam, quàm iniquum sit ut nobis persuadeamus, eos omnes uelle nocere, quibuscunque lædendi facultas adsit: non ea tamen est nominis Rom. infirmitas, ut cuiusuis obtreçtatione labefactari queat. Male mihi profecto de republica mereri uidentur, aut certe non satis populi Rom. magnitudinem intelligere, qui puerilibus nugis huius urbis splendorem præstringi potuisse existimant. Quod enim sæpe aliàs sum testatus, hæc est uera, & cui nulla comparari potest alia, populi Rom. gloria: ut nullius unquam laudibus extolli, nullius unquam obtreçtationibus deprimi possit. Sed cuiusnam ego tum autoritatis inter Gallos esse poteram, adolescentulus, priuatus, hospes, nullo penè rerum usu ornatus, nulla literarum cognitione commendatus? Illustris ipse (credo) locus, & uobis infestus populus ingentes illos mihi spiritus excitauit, atq; me sua opportunitate ad has inimicitias audacter suscipiendas, fortiter uobiscum gerendas iritauit. Hoc quàm ridiculum sit, ipsi P. C. uidetis. Obseruant enim nomen Romanum Pyçtones, si qui usquam alijs, fatentur que imperij uestri auspicijs inde expulsam barbariem, inde sublatam inscitiam, inde superstitionem ac uanos Deorum cultus depulsos esse. ~~Quicquid habent elegantie, morum, literarum, sacrorum, id uobis totum, maioribusq;~~

~~uestris acceptum benigne ac grate referunt. Quæsitum~~
 esse à me fortasse locum ad dignitatem populi Rom. uio=
 landam, et si falsò, non sine causa tamen quis suspicaretur,
 si Lutetia Parhisiarum, hoc est, in ipsa Galliarum luce, at=
 que illic in celeberrimo Franciæ nobilitatis conuentu eam
 orationem in uos pronunciaßem, quam me Limini Pycto=
 num oppido in uulgus ignoto, nec plerisque uestrum, nisi
 admodum historicis adhuc cognito, ibique in cœtu adole=
 scentium legitimo Quiritum iuris studio deditorum, ha=
 buisse satis constat. His omnibus addatur Patres conscri=
 pti ipsa parendi necessitas. Nam quod accusatores mei ex
 composito belle semper dissimularunt, ad præceptum, quin
 ad præscriptum etiam eius studiosæ societatis principum,
 eas tum quidem partes egimus: quod uel ex ipso orationis
 illius principio, uobis statim liquere poterit. Heus tu, re=
 cita exordium. EXORDIUM. Audistis ut id mihi mu=
 neris ij decreuerint, quorum in me tum quidem imperij
 ius esset: ne id tamen ullo in uos odio statuerunt illi, qui
 se monumentis disciplinis que uestris ad omnem libera=
 lem doctrinam eruditos esse prædicarent: sed ut ea in re,
 quæ plurimum negocij habere uideretur, ingenij (cre=
 do) mei periculum facerent. Quid? ipse uero non face=
 rem? at præcipiebant, non parerem? at recusare non po=
 teram, non sic agerem? at præscribebant. Feci equidem
 quod nemo uestrum id ætatis, id conditionis, in eum de=
 ductus locum, facturus non fuerit. Quòd si illa ipsa, de
 qua nunc demique accusor, me uobis & ætatis infirmita=
 te, & necessitatis ui excusat oratio (si quid enim à me of=
 fensum est, illos eiusce delicti culpam sustinere par sit,
 qui autores fuerunt, non me, quem dicto audientem esse
 oportuit) si ea igitur orationis illius est ratio Patres con=
 scrip

profert Exordium

scripti, ut me culpa uacuum esse perspicue ipsa ostendat,
 deponite tandem, deponite, si quam forte falsam de meo
 in populum Romanum odio propter istorum calumnias
 opinionem accepistis. Facta mea cum eorum uerbis aper-
 te pugnant. Equidem si de nomine Romano male senti-
 rem, non sic causam meam apud uos agerem. Ciuitatem
 uestram aspernarer, non de ea retinenda tam uehementer
 laborarem: urbem Romam relinquerem, non hoc ætatis
 incolerem: mores uestros infamarem, non tot uolumini-
 bus populi Romani laudes celebrarem. Quod si res ipsa
 plane reuincit esse me singulari erga S. P. Q. Romanum
 & fide & beneuolentia: iacta sunt puto defensionis no-
 stræ fundamenta. Nec enim certe committetis, ut homi-
 nem qui & usu & uoluntate & legibus uester iam sit,
 suæq; in populum Romanum obseruantia haud obscura
 argumenta proferat, hodie repudietis. At fuisse quondam
 huius urbis nomini ac sedibus inimicus. Hoc si cui dedero
 Patres conscripti, num me is propterea ciuitate uestra pel-
 lendū uere statuerit? Fuerunt huic urbi nō inimici modo,
 sed etiā infestissimi hostes Sabini: eos tamē quis nescit, eo-
 dem à uobis ciuitate donatos die, quo quidem exercitum
 excidenda urbi admouissent? Quid L. Fuluius rebellan-
 tium Tusculanorum Imperator: an non hic eodem anno
 quo fuerat populi Romani hostis, Romæ triumphauit
 de ijs, quorum ipse dux fuerat? Sed quia uideo qua de
 re apud quos agam, non committam ut in re minime du-
 bia & illustri multus & insolens cuiquam uideri pos-
 sim. Nemo est enim qui ignoret, propriam hanc sem-
 per fuisse populi Romani uirtutem, ut etiam recipien-
 dis hostibus hanc ciuitatem auerent, eos que non
 tam ui & armis, quàm humanitate ac liberalitate uin-
 cerent.

lemma

profert Romanorum hostes

non dignum quidem

cerent. Sic Crustuminos, sic Albanos, sic Volscos, sic Aequos, sic Tuscos, sic deniq; Campanos ipsos, bello fractos, imò ui subactos, atque adeo captos non Quiritum modo numero duxistis, sed patrum quoque insignibus honestandos atque exornandos censuistis. Causa mea quanto est iustior? siquidem neque à uobis hostium numero unquam sum habitus, neque ego contra uos arma cepi, neq; sanè de bello uobis inferendo unquam uerba feci. At fuiti nobis inimicus? Si fuisset aliquando alieniore à uobis animo, qui certe semper in uos fui amicissimo: num ideo mihi uobiscum in gratiam redire non liceret? Si uos me etiam Vatinio peius aliquando odissetis: num offensionem tandem deponere populo Romano turpe duceretis? Certe apud maiores uestros, multo semper præclarius est habitum, iniurias beneficijs uincere, quàm eas mutui odij pertinacia pensare. Quòd si implacabiles iracundias esse uis, nec offensum quenquam exorari, nec cuiquam concedi à quoquam ne atatis quidem ratione finis: Christianum ego te, ego Romanum, ego hominem omnino esse putem? Quis enim ab omni, humanitate tam remotus est, quin animus ab odio ad amorem aliquando deflectat atque traducat? Hoc ipso sunt plane ingenio, humani generis calumniatrices furie illæ, quas paci et ocio inuidere, sempiternis hominum contentionibus & bellis excitandis inflammandisq; delectari uidemus. At quibusnam iudicijs me à populi Romani dignitate semper abhorruisse iudicas? An tibi hostilis animi fidem, una illa facit oratio, quam ante tot annos, cum nondum per ætatem iudicium facere, atque etiam cum excusatione errare possem, de laudibus Francorum conscripsi? Si odio magis quàm iudicio obfirmatus aliquo, satisfactionem meam nihil dum accipis,
nec

nec mihi permittis ut secundum leges uestras sententiam meam interpreter: nec te impudentem ipse putas, qui in alienis scriptis argumentando ingenium ostentes tuum, præsertim ipso coram reclamante autore. Illud mihi uelim interroganti respondeas, Romanos'ne tum à me uiolari potuisse arbitraris an debuisse? Laesos quidem illos oportuisse non dices, quibus omnes omnia debemus. Sed nec sanè uiolabileis fuisse: nisi tam rudis es, ut culicem elephanto nocere posse existimes. Quòd si Romanos ledere nec potui, nec debui, sequitur illud certe, ut nec etiam uoluerim, nisi me puerilis ætatis uitio lapsum tum quidem putas. Quo sanè facta sim leui potius (quod aiunt) brachio obiurgandus, quàm in exilium ea re mittendus. Si quidem ita natura comparatum est, ut ea sana mentis homines uelint & tentent, quæ se uel honeste, uel non sine aliqua spe aggredi existimant: ab his omnino abstineant, quæ se turpiter frustra'que moliri arbitrantur. Causa nos extimulat, & conatum comitatur: spes quasi ducem se præbet, & exitum qualem optamus nobis pollicetur. At quæ causa mihi tandem aut spes esse eo potuit tempore, ut in nomen Romanorum debaccharer? Quòd id rationibus meis conduceret? at nihil æque officere poterat. Quòd dignitatis aliquid nobis afferret? at ea re ne fingi quidem possit quicquam indignius. Conficiendi negocij facilitas? at nulli unquam mortalium eius facultas contigit. Impunitas? at hanc nemo in tanta ingeniorum uestrorum uel felicitate uel fecunditate sperauisset. Sed quodnam mihi paratum uidebam, si uos male dictis lacefferem, præmium? nempe iustum cunctorum mortalium odium. Hoc ipsum (credo) colligebam: & homo, ut uos quidem iactatis, uulgi sermonibus deditus:

ut uero res habet, ad omnes bene audiendi partes cre-
 etus, ea nimirum ratione in hominum odia prudens &
 sciens incurrebam. Causam equidem, inquis, nullam pla-
 ne uideo: quandam autem animi tui ad nos insectandum
 inductionem uoluntatem que perspicio. Deus faceret in-
 geniose adolescens, ut & tu, & subscriptores tui, sensus
 meos omnes Lynceis quibusdam oculis perspicere atque
 intueri possentis. Mitioribus certe uobis hac in causa ute-
 rer. Nunc autem quando ea uoluntas hominis est, ut sua
 sponte ipsa cognosci non possit, sed signis tantum & ar-
 gumentis colligatur, unde tandem de illa mea in popu-
 lum Romanum maleuolentia coniecturam facis? ex fron-
 te? ex uultu? ex oratione? quibus me uobis amicissimum
 semper significauit. An quod Romæ quam in germana
 patria uiuere maluerim? quod præ familiari ciuium Ro-
 manorum usu à popularium meorum consuetudine penè
 refugerim? quod Italiae & urbis Romæ laudes tot uo-
 luminibus commendari? An uero quod me Senatus po-
 pulus que Romanus priuatim omni officiorum genere est
 persecutus? publice uero non ut multos coram petentes
 tacito tabellæ suffragio, sed ut adhuc neminem, uiua o-
 mnium uoce absentem ciuitate donauit? Quid ais? obsi-
 gnatis te mecum tabellis agere, nec ad rem pertinere, aut
 quam bene de uobis hodie sentiam, aut quid secutus,
 quid que tum spectans orationem illam conscripserim,
 modo omnino conscripserim? Erras bone adolescens, er-
 ras, si ex euentu & casu, non ex consilio & cogitatione
 reorum facta expendi in iudicijs dijudicari que existimes.
 Mala mens, malus animus: non item rerum exitus legibus
 uindicantur. Quod ni ita esset, & furiosi profecto, & in-
 fantes

fantes pueri, atque adeo ipsi illi qui in damnatos Magi-
 stratum iussu animaduertunt lictores, legum poenis ob-
 stringerentur. Cum quid recte fit, nulla quidem benefacti-
 ratio exigitur, quod omnes causam ipsa honestate satis ex-
 plicari intelligant. Contra cum quod insigne maleficium
 aut scelus editum nunciatur, neque id temere credimus:
 & is qua spe, quo metu, quo emolumento adductus ad
 maleficium accesserit, confestim requirimus: non ignari *hominis proprium*
 hanc esse hominum uitam, ut ea qua bona sunt, sua spon-
 te appetant: qua uero mala, suapte natura auersentur &
 fugiant. Certe si latronem roges, cur in uiatorem sit gras-
 satus: ad spoliandum quidem egestate, ad iugulandum au-
 tem hominem, ne ab eodem posterius aut occideretur aut
 proderetur ipse, inductum se fuisse asseret. Itidem si quis
 L. Catilinam interrogasset, cur in patriae excidium con-
 iuraret, quod aeris alieni magnitudine oppressus, stante
 republica, aut certe sine civili bello, stare non posset, ipse
 nimirum respondisset. Adeo nemo adhuc mentis compos
 homo inuentus est, qui se gratis peccare, atque sine ulla
 commodi spe, animum ab honestarum rerum cursu ad ma-
 la consilia deflectere atque traducere fateretur. Ergo ali-
 quid, inquires, habueris ipse necesse est quod te ad decla-
 mationem illam impelleret. habui e quidem, sed unam il-
 lam & ueram uoluntatis meae rationem, ut Francos or-
 nando studiosi illius conuentus praefectis morem gererem.
 Imò uero ut in eo te disertum ostenderes, si Romanos
 acerbius depreßisses, Francos melioribus, quam par erat,
 laudibus extulisses. Fac me diserte adolescens, tam am-
 bitiosum id ætatis extitisse, ut obiecto falsæ gloriæ
 splendore mentis meae aciem præstringi facile sum pas-
 sus, hoc est, ut in causa non admodum facili, inge-
 nium

nium

nium exercere, aut etiam ostendere uoluerim meum:
 num ideo me hostili in uos animo fuisse constabit? Non
 constabit, opinor: & qui rem durius etiam quam par sit
 interpretabuntur, ex postulatione me admonendum, non
 populi Romani odio subiiciendum, neque exilio & igno-
 minia mulctandum esse censebunt. Quid audio? iracun-
 dia me atque odio percitum in populum Romanum esse
 inuectum? Quam tu mihi hic iram narras? quod odium
 commemoras? Iniuriosum certe aliquid, quod me in po-
 pulū Rom. incendisset, ut tibi fides haberetur, abs te alla-
 tum esse oportuit. Quod si tum non modo nullis à popu-
 lo Romano iniurijs affectus fueram, sed maiorum potius
 uestrorum beneficijs allectus, ad bene de uobis sentiēdum
 prouocabar: non plane uideo, quid de meo in populum
 Romanum odio ab istis fingi possit. Scilicet post annos
 mille sexcentos indignabar Gallias ac Germanias à uobis
 tot ante secula armis deuictas atque subactas fuisse. quasi
 uero non eadem esset Italarum & omnium penè gentium
 causa: quas eo tamen imperium uestrum animo tulisse sci-
 mus, quo solent grati minimeq; stulti homines medicorum
 diligentiam complecti, etiam ut illos sectionibus & cau-
 terijs & amaris potionibus in depellendo morbo usos esse
 recordentur. Etenim salutari illa uestra atque adeo nostra
 uictoria (uicti enim uicimus) certe, quod constat, periera-
 mus, nisi tum sic perissemus. Salutari inquam illa uictoria
 effectum est, ut exuta feritate humanitatem indueremus, li-
 teras amplexaremur, barbari que & dici & esse desine-
 remus. Ob hæc uestra in nos merita, ego uobis infestus?
 ego nomini Romano inimicus? qui si quid doctrine, si
 quid uirtutis, breuiter siquid præter formam hominis
 habeo, id equidem populo Romano, iam tum, ut par
 erat,

erat, libens & ingenue totum acceptum referebam. Quare si nec ulla in uos odij causa esse potuit, nec ea res mihi bono futura fuit: denique si in uos ire & contra honorem uestrum niti, neque debui, neque potui, neque uolui, neque uero in populum Romanum illa oratio, sed de laudibus Francorum est inscripta: non sane intelligo, quodnam hostilis animi argumentum, uir probus ex ea possit ducere, nisi quis fortasse iustitiam Carneadi, ualetudinis firmitatem Phauorino, Synesio comam, Ioanni Pico sermonis elegantiam, Erasmo Roterodamo sapientiam exosas inuisas que fuisse, eam sibi ob rem persuadeat, quod dum his uirtutibus contrarias ij pestes, animi quidem causa, sed luculentis tamen uerbis dilaudant, eodem quoque tempore in hæc ipsa tum naturæ dona, tum doctrinæ præsidia liberius cauillantes ludant atque dicacius iocentur. Verum id sibi quidem facile persuaserit nemo: quin idem multum de se doctis hominibus risum statim præbeat, quasi oratoriarum exercitationum prorsus ignarus, & illius communis prudentiæ penitus expers, qua seria à ludicris secernuntur. Quare si Francos olim, inter pueros, puer ipse ita laudauit ut Romanis interim uidear non pepercisse: non id ullo equidem in uos odio, quod ipsum nullum esse potuit, nullum certe fuit, sed uel ætatis imperitia lapsus feci: uel quia hæc sacra non aliter constare arbitrarer, qui hanc comparationis rationem esse acceperam, hoc contentionis genus, imò uero hanc rerum naturam, ut in talibus conata efficere non posses, nisi ijs quæ plurimum extarent solenter aliquid detraxisses: & ea nõ esse tanti quanti omnium opinione fierent atque aestimarentur, ostenderes. Proferrem hic ego uobis Patres conscripti utriusque lingue
autor

autores quamplurimos (ne quis id à me sine exemplo factum existimet) qui etiam in re seria miram illam uirtutum uitiorum' que secuti affinitatem, hoc uel artificio uel supra omnem artem consilio non impune modo, uerum etiam summa cum laude sunt usi. Atqui nolo in re etiam paulò humanius institutis confessa curiosius laborare, cum alijs de causis multis, tum uero ne prudentiæ peritiæ' que uestre parum uidear confidere: quos quidem scio, quod olim Metrodorus Sceptius, Didymus Alexandrinus, Fabricius Veiento, Lucianus Syrus, Aurelius Augustinus, Paulus Orosius, Bernardus Clareualla, nuper uero Ioan. Campanus, Baptista Matuanus in uos maiores' que uestros scripserint, sæpe legisse, semper risisse. 23 Quanquàm eorum durior est causa, qui quidem serio nomen Romanū insectari uideantur: ut mihi omnino sperandum sit, uos, qua estis animi tum facilitate, tum etiam altitudine, eo sanè illius concionis uerba quo à me dicta sunt animo accepturos: ac siquid in ea insit flagitij, id uos omne aut rerum imperitiæ, aut rudibus plane annis, aut omnino necessitati, aut etiam scholasticæ libertati, aut his omnibus simul condonaturos: æstimaturos quæ potius, quòd plane adultus relicta domestica sede huc me contulerim, et populi Romani laudes literis mandarim, quàm quòd extrema pueritia inter æquales meos, nescio quid, neque id uero ipsum meo, sed alterius arbitratu, in uos dixisse existimer. Hic enim pleniore iudicio, atque dedita opera conscriptas quinque orationes paucis quibusdam unius declamatiuncule uersibus obieci, perpetuum (nisi me bona posteritatis spes fallit) meæ in hanc rem pub. pietatis atque obseruantie documentum. Hinc iam deinceps ad reliqua accusationis istorum capita transirems

firem Patres conscripti, nisi ea esset ipsorum, ut nihil a-
 cerbius dicam, improbitas, ut me primum in concione, de-
 inde hic etiam publicè accusasse non contenti, occultis
 quoque postremo calumnijs res uestras cum apud multos
 priuatim exulcerassent, tum uero apud imperitum uul-
 gus in circulis identidem exagitando in summam inuidiam
 adduxissent: periculum hoc mihi grauius conflare conati,
 quo minus mihi aduersus tectas suas insidias quicquam
 præsidij affore sperabant. Atqui operæ precium est cogno-
 scatis quàm inertibus illi quidem apud uiros graues, ue-
 rum longe grauißimis apud crassas uulgi aures argumen-
 tis in me grassentur. Hui (inquiunt) ergo faciem iste no-
 bis fœda cicatrice deturparit: nec æquum putabit, ut eam
 contumeliam ad animum reuocantes ulciscamur, etiam si
 nullo nocendi consilio ea nos affecerit? Hoc ipsum est il-
 lud P. C. nobile, & cui certe manus dare necesse fuit, ar-
 gumentum: quo non modo comatulos istos ac pallidulos,
 sed retorridam etiam & cæsariatam illam lanistarum gla-
 diatorum, que turbam in me tumultuose nuper armarunt
 omnem, nemine ipsorum non per quàm ridicule eius quæ
 à me reipub. imposita esse diceretur cicatricis modo osten-
 tante altitudinem, modo lugente deformitatem: cum in-
 terim ingeniosi homines nihil omnino discernent qua-
 tenus grauißimi uulneris ratio à leuißimorum uerborum
 causa disideret. At uidete Patres conscripti quàm leui
 impulsu, magni persæpe in nonnullorum hominum ani-
 mis motus excitentur. Isthæc enim eadem ipsa est præcla-
 ra illa fœdæ cicatricis similitudo, quæ quosdam istorum ad
 me de medio tollendum ita scilicet incitarit, ut statim in-
 ita coitione, facta, que manu, quemadmodum cuique
 commodum esset, constituerent eorum partim me uel
 in me

in me

in medio foro obtruncare, partim si huc ad causam dicen-
dam uenisset, indemnatum de saxo Tarpeio præcipitare,
alij in profluentem de scalis Gemonijs deuoluere, alij ad
Gallorum busta mactare, alij si res palam minus procede-
ret, clam ueneno tollere: frementes hac sese uia tum iniu-
rias Pop. Rom. fortiter ultum ituros, tum gratam maiorum
suorum manibus uictimam immolaturos, tum uerò cete-
ros mortales à populi Rom. insectatione, magna sui nomi-
nis commendatione, deterrituros esse. Quasi uero amentis-
simi homines, immane uestrum illud facinus animo conce-
ptum plane gladiatorio, susceptum puerili consilio, non
contra omnino uobis casurum fuerit atq; speraueritis: &
mihi quidem immortale nomen allaturum, uobis autè ipsis
~~sempiternam infamie notam in futurum~~: nequid hic de præ-
senti uestra omnium poena dicam, quam & uiui ijs qui hic
res capitales iudicant, & mortui Deo optimo maximo
persoluissetis. Sit mihi populus Romanus propitius: nam
si uel nomen eius tam male odissem, quàm illud religiose
semper obseruauit, uel me aliena iniuria multorum exem-
plo immortalitati commendare uellem, non mihi quidem fu-
gienda, sed prorsus esset huiuscemodi mors appetenda, quæ
mortuo mihi gloriam, intersectoribus meis perniciem, huic
urbi inuidiam non sane leuem esset allatura. Nec enim cer-
te deessent Fræci Germaniq; haud pauci, sed nec Itali etiã
pleriq; nec Romani denique scriptores nonnulli, qui necẽ
meam quasi indignam deplorarent, ciuibus que suis uitio
aperte uerterent, quòd non mediocris expectationis in-
uenem, ob puerile dictum, cuius etiam ipse rationem fuis-
set uel apud iniquos iudices paratus reddere, in media
urbe crudeliter trucidari siuissent, id que cum iam eiusce-
rei iudicium apud eos agi coeptum esset. An non hic ani-
mis cog

mis cogitationeque; prospicitis quid ad eum nuntium cun-
 cti mortales suspicaturi fuerint? quid de populi Romani
 fide atque iustitia iudicaturi? apud quos iura & leges *per signum*
 filerent, uis & arma dominarentur: sub quorum conspe-
 ctum unus à multis, inermis ab armatis, incautus à para- *corru. In*
 tis, hospes, inò ciuis à ciuibus, reus ab accusatoribus,
 atque adeo ab iudicibus ipsis prius telis quàm sententijs
 circumuentus cecidisset. Quòd cum me uel hoc solo uitæ
 meæ periculo tam multis commendaueritis, causam meam
 aliter profecto neglecturis, an non si huc tam humanæ
 cædis accedat iniuria, nomen quod cum uita mea extin-
 ctum iri speratis, scelere uestro magis ac magis illustre-
 tur? Illustretur, opinor, nemine sibi non persuasuro, ma-
 gnum quiddam omnino in me fuisse, quare me populus
 Romanus ad causam dicendam non esset ausus admittere.
 publico enim, non priuato consilio, uitam mihi ferro
 ereptam esse interpretarentur, summissis percussoribus
 qui me indicta causa occiderent, quoniam auditus da-
 mnari non potuissem. Nam ob scholasticam & puerilem
 illam declamationem nunquàm tantum animo nefas hac
 quidem in urbe conceptum crederent: aut si qui illud sibi
 persuaderent, profecto Romanos cum parui, tum uero
 etiam prauis ingenij ea de causa damnarent. Quo quid
 indignius? Haud equidem scio, quònam iudicij euen-
 tu hinc sim discessurus: spero quidem eo, quem perpetua
 mea in populum Romanum obseruantia postulat: sed certe
 quoquo modo res mihi ceciderit, fore non dubito, quin
 hac uestra conspiratione haud paulo plus additum ad
 memoriam nominis nostri, quàm ademptum de fortuna à
 multis existimetur. Quare si & uestra uobis salus cura
 est (nec enim defuturi sunt uel Romæ homines, qui inu-
 d rias

rias meas persequantur) & populi Romani nomen, in
 quem tota interitus mei inuidia derideretur, ~~ab omni cri-~~
~~minis suspitione integrum uigere optatis, & maiorum~~
~~uestrorum, quos ego pro mea uirili parte celebraui, ma-~~
~~nibus rite litatum cupitis, minas deponite, quæ nec uos~~
~~decent, nec eum qui se ciuem Romanum esse meminit ter-~~
~~rent. Sicas abijcite, quibus latrones grassari, non uiros~~
~~bonos succingi mos est. Certe lex Cornelia non eos mo-~~
~~do ultore gladio persequitur, qui hominem occiderint, sed~~
~~quicumque cum telo hominis necandi causa fuerint. Ad~~
~~summam, si uel exigua patriæ dignitatis ratio, aut poste-~~
~~ritatis etiam uerecundia ulla apud uos adhuc restat: ne~~
~~uitam meam uel palam ferro, uel clam ueneno petatis. pe-~~
~~tatis autem? imò uero à Deo optimo maximo precibus~~
~~contendite, ne me aut hic, aut in Italia usquam hoc tem-~~
~~pore morbus ullus consumptum extingat. Hoc enim si~~
~~cötigerit, nulla uos sane iniqua ratione ab ea infamia uin-~~
~~dicabitis, quin me inuidia à uobis è medio sublatum esse~~
~~socij pariter et foederatæ liberæq; gentes omnes sibi per-~~
~~suadeant. Maximi porro huius uestri, atq; utinam etiam~~
~~sapientis animi, quem uos patriæ honori deuouisse iacta-~~
~~tis, aduersus eos qui se uobis inimicos profitentur, ea qua~~
~~licitum est uia, periculum facite: non in eum, qui hac~~
~~una in re, iam tot annis totus elaborat, ut suam erga s.~~
~~P. Q. Romanum beneuolentiam apud omnes mortales il-~~
~~lustrem reddat, uel etiam toti posteritati grauissimis cer-~~
~~tissimisq; monumentis testatam relinquat. Veruntamen ut~~
~~turpem illam oris cicatricem ab istorum facie aliquando~~
~~tollamus, sanequàm parum abest quin eos Romanos esse~~
~~negem, qui putant ullam à me nomini Romano notam inuri~~
~~potuisse. Nec enim tantarum eram uirium, ut ullum Rei-~~
 pub

publicæ uulnus imponerem : neque uero tam tenues populi Romani opes , ut plagam ullam à me acciperent. Cicatrix autem ulla ibi esse qui potest , ubi nullum fuit uulnus? Et quando hæc iniuria tota uerborum est , quid (oro) præclarius quàm si ab eo laudare , qui te prius conuiuijs omnibus uexauit ? Qui primum laudibus aliquem in cœlum effert , assentatoris euitare suspicionem plane non potest : qui à uituperatione commendat , hic locuples ueritati testimonium afferre atque indicium præstare existimatur. Quòd si egregiam illam declamationem tantarum esse uirium arbitramini , ut satis sit ad aspergendam indelebilem huius Reipublicæ dignitati maculam , uos sine dubio iustius , qui me accusatis , quàm ego , hoc estis nomine accusandi . Ego enim illam ipsam , cum alijs à me iam dictis causis , tum uero ne'ue superstitiose credulis quicquam suspicandi , ne'ue peruerse ingeniosis calumniandi ansam præberem , quoad potui compressi . Ego editam egre , nec id quidem dissimulanter tuli . Ego , ne in multorum hominum manus proueniret , & per me ipse curauim , & amicis ut idem facerent negotium dedi . Ego , ne quis meum in ea de populo Romano iudicium inesse putaret , quinque uoluminibus consecutus eram . Breuiter , ego medicinam quancunque potui attuli . Vos contra omnino , ipsi remedia omnia effudistis . Vos in hoc ulcere tanquam unguis extitistis : uos illam uulgo communicastis , dum eam ex Latina Italicam , nec id bona tamen fide , facitis . Vos sexcentis exemplaribus descriptam , toti urbi diuisistis , & ut in cæteris Italiæ oppidis esset , procurastis . Vos in eam opinionem homines , ut à me serio scripta uideatur , adduxistis . Denique uos , ut nemo eam legere iam non cupiat , effecistis ,

d 2

Nam

Nam ante has à uobis excitatas tragœdias, quotus illam quisq; non dico perlegerat (uix enim unus & alter, pauci certe strictim attigerant) sed in populum Romanum parum esse honorificam audierat? Siquid in ea est, quo ciuitatis huius existimatio lædi posse uideatur, non id quidem mihi, qui ne in apertum proferretur, omni diligentia prouideram, sed uobis certe uitio uerti debet, qui ut à cunctis mortalibus legi posset, curastis, & quantum in uobis est, grauem populo Romano iniuriam facitis, dum uos iniurias eius tanquam graues fortiter persequi gloriamini. Si à me ficta esse ea omnia existimatis, quibus populi Romani nomen illic uiolati contenditis: an non ijs ipsi uos fidem & auctoritatem facitis, qui quasi ueris criminibus adeo turbulente concitamini: & perinde atq; in Gallico tumultu, imò non aliter ac si Senones ad portas essent, uel etiam hostis in urbem iam receptus, populum Romanum non tam ad saga quàm arma sumenda cohortamini? nec enim de nihilo & uanis dictis Romanos comoueri quisquam facile credat. Si etiam uera, cur quæ uobis perpetuo silentio tegenda, quæ dissimulatione obliteranda fuerant, huiuscemodi concionibus retegitis, atq; istis uestris medicamentis Reip. uulnera exulceratis, nocetiores mediis fidius auxilio quàm malo? Quòd si nihil in illa est, neque ficti, neq; iniurij, nec inde quicquam negotij aut ignominie Pop. Rom. impendet, ut nihil facile impendet: cur me in capitis & existimationis periculum tam crudeliter uocatis? Næ si uos Romanos esse homines meminissetis, maiorum uestrorum hisce in causis exempla secuti, declarationem illam risu aut contemptu excepissetis, non his terroribus & concionibus uestris nobilitassetis. Atq; plebeijs quidem istis facile ignoscas, qui nec se pugnantia loqui

loqui, nec facta sua inter se collidi satis intelligunt, & eandem dictorum, factorumq; rationem esse arbitrantur: putantq; se more imbecillium animantium grauius ledi, si uel summissius inclamentur, uel etiam leuius contretentur. At illos quis iam ferat, qui cum se præter imperitum uulgi multum sapere, sibi uulgo que etiam ipsi persuaserint, tamen quid hodie Roma sit ipsa, imò quid sit hominem Romanum esse, penitus ignorant? Sic enim isti censent, contemnitum à uobis recte puerilem illam orationem potuisse, si ut olim, sic etiam hodie Romani imperij opes florent: quasi uero barbarorum sit, non iam Romanorum animis insitum atq; infixum, neque secundis rebus efferri, neq; aduersis deprimi: contraq; eo magis erigi & confirmari, quo grauior & atrocior tempestas urgeat? O uocem auribus uestris indignam. O sententiam adhuc Romæ inauditam. Siccine uero cum fortuna etiam deponendam censes animi uirtutem? qua una freti, omnes fortunæ minas, omnes gentium omnium impetus, Romani & fortiter sustinuerunt & egregie semper contuderunt. Bello Punico secundo, cum iam uobis præter hanc urbem ex tanto imperio reliquum esset nihil, cæsis tot ducibus, tot legionibus, tot Consulibus, tot exercitibus, adeo magno animo ciuitas fuit, ut C. Terentio Varroni ex Cannensi illa clade, cuius ipse maxima causa fuisset, redeunti, & obuiam sititum frequenter ab omnibus ordinibus, & actæ gratiæ quòd de Republica non desperasset. Nunc autem in tanta rerum tranquillitate, in tam longe lateq; patenti imperio est (credo) quod isti ad timorem uobis & terrorem stultissime proponerent, periculum, ut propter illam puerilem orationem, ne aut Germania deficiat, Gallia desciscat, atq; ut

Metaphora

eorum præclara ponam uerba, ne tota ultramontana bar-
baries cornua erigat, & nouas incursiones in Italianam
aggrediatur. Atqui neq; illud sane uideo cur de uobis tam
male sentiant, ut Reipublicæ statum, tanquam abiectum
& plane euersum, contemptui nobis fuisse existiment,
qui nihilo quidem minus uestram quàm maiorum uestro-
rum fortunam semper admirati sumus. Imperarunt illi (fa-
teor) multo maximis terræ partibus: uos autem, an non
omnium gentium uel clarissimis uel fortissimis ius dicitis?
quando præter Italiam, Siciliam, Sardiniam, Gallos item,
Hispanos, Germanos, Pannonos, Illyricos, Dacas, Sauro-
matas, & Europæos Scythas, hinc etiam iura petunt to-
to diuisi orbe Hyberni, Britanni, atq; felices illi fortuna-
tarum insularum incolæ Canarij. Nam Thulen olim exi-
stimatam Orchadum ultimam, religionis quidem imperio
sociam adhuc tenetis. Domuerunt illi (scio) summa uir-
tute plerasq; omnes Africæ Asiæq; nationes. At uobis
plurimæ ultro parent, plurimæ pontificis principisq; Ro-
mani legibus utuntur. In Græcia quidem & Asia Epidau-
rus, Alycarnassus, Cyprus, Rhodus, Creta, Chius, Corcy-
ra, breuiter quotcunq; inter Asiam, Africam, Europam
toto mari uisuntur insule, hæ omnes nutum uestrum in-
tuentur. In Africa uero sacro iure reguntur Masseyli,
Tripolitani, Cæsariensis Mauritania, T yngitana prouin-
cia. Non me quidem fugit multis illos gentibus imperi-
tasse, quarum nulli hodie ius dicitis. Atqui uos multarum
in animos, quod quidem summū esse summi imperij argu-
mentum reor, hodie dominamini, quorum illi nomen haud
scio an unquam audierint, uel etiam omnino legerint, re-
giones certe nunquàm audierunt, mores ne ex negotiato-
ribus quidem notos habuerunt. Profecto Gothis ipsis,
Danis

*+ p' uel Seruimam
Hurningua vrbis*

Danis, Sclauis, Pomesanis, Borusijs, & qui usque ad Rhi-
phaeos montes, concretumq; oceanum latissimis finibus
protenduntur Litalanis ac Liuonibus imperatis. In aduer-
sa uero mundi parte, & extrema Africae ora, quae à Gadi-
tano freto, per utrosq; Aethiopas usq; ad mare rubrum
in immensum procurrit, uobis parent tot populi, tot gen-
tes, tot nationes, tot principes, tot reges, ut sane nomen-
clatore opus sit aliquo, si quis eos omnes recenseri hic cu-
piat. Quid quòd præter ^{Indum} Indum & ^{Gangem} Gangem, ac nobilissi-
mas illas Orientis insulas orbis alter ab occasu, isq; hoc
nostro nihilo penè minor ac maioribus item nostris ne fá-
ma quidem notus, Principis pontificisq; Romani impe-
rio obtemperat? An non hodie etiam (ut olim) in Afri-
cam, Europam, Asiam, ad solis ortum & occasum, in Me-
ridiem & Septentrionem, imò uero ultra ipsas quoq; So-
lis anniq; uias, mutatis quidem nominibus sed pari pote-
state cū imperio mittitis, aut illic probatos creatis Quæ-
stores, Prætores, Præsides, Proconsules, quos propositos,
episcopos, archiepiscopos, primates appellant? Quorsum
hæc? quorsum? ut isti intelligant nihil esse quod aut ma-
ioribus uestris tantopere inuideatis, aut puerilem illam de
laudibus Francorum dictionem, in tanta imperij magnitu-
dine, in tam alto festæ pacis ocio non facile contemnatis.
Quæ si uobis decissent omnia, esset tamen profecto à po-
puli Romani dignitate longe alienum uerbis commoueri,
ne muliebri ingenio, cū imperio (quod in manu fortunæ
semper fuit) uirtutē quoq; amisisse, atq; à priscæ illa maio-
rum uestrorū constantia, animiq; magnitudine prorsus de-
generasse uideamini. At enim Po. Ro. turpe fuerit unius in
Christ. Lögolij potestate positū uideri, ut is arbitrato suo
res Romanas modo extollat, modo deprimat. Nō in unius

4 pars mundi

Longolij potestate collatū isthuc est P. C. sed nec in mortaliū cuiusquam arbitrio : si omnem humanam laudē rerum gestarum magnitudine multum superastis , omnem inuidiam gloria longe uicistis . An non hic manifestam aduersariorum meorum & calumniam & iniquitatem perspicitis : qui eandem obseruantie contumeliæq; pœnam sanciant , & laudem uituperationis loco ponunt ? Si me ciuitate uestra indignū ducitis , quòd eam puer uituperare sum uisus : cur non eadem quoq; dignum , & uir factus omni laudum genere ornarim ? Sed hoc non postulo : illud miror cur laudibus uestris à me optima fide conscriptis , & summam inesse infamiam & maximam pœnam constituendam iudicetis , cum & usu frequens sit , nec summa nunquam prudentiæ attributum , è quo sis fonte leuiter aspersus , ex eodem laudes tuas haurire . Quid nam illud tandem sibi uelle existimamus , ut à poëtis fortasse confictum , sic certe in rem mortalium sapienter excogitatum : Stesichorum uatem egregium , simulac in Helenam illam dixisset , oculorum usum amisisse , statim ut recantasset , recuperasse ? Quid nam aliud P. C. nisi conuitia laudibus tolli , maledicta benedictis emendari , uerborum iniurias bonis uerbis pensari ? Si in Romanos scripisssem , re uera peccasssem : sed eo sane delicti genere , quod sequens laudatio facile corrigeret . Atqui in uos iusta oratione , aut consulto inuectus sum nunquam . Quæ tandem igitur inuidia est , si rerum uestrarum studio incensus , de laudibus uestris orationes quinque quam potui ornatissime & copiosissime cōscripsi : & eas haud ita pridē Romæ in frequentissimo doctissimorū hominum cōuentu apud Io. Matthæū Gibertū studiosissime recitauī ? Neq; uero ullā in eo leuitatis famā mihi pertimescendam esse existimauī , quasi pristinas meas actiones

actiones

actiones ipse uoce mea damnarem. Primum enim sapientis hominis esse iudicabam, ita grauitati suæ constare uelle, ut consiliorum suorum rationes interdum commutandas putaret. deinde illud mihi in mentem ueniebat, quòd id ætatis neque mea uoluntate, neque meo iudicio satis usus essem. postremo nihil hasce conciones illi declamationi, quatenus res Francorum ornassem, aduersaturas uidebam. Sic enim populi Romani laudes prædicauit, ut omnium sententia ipse à me non descuerim, id est, ut Franciscam constantiam, historię fidem, uobis quam debeo pietatem præstiterim. Incubui quidem uehementius in causam uestram, atque omnes animi ingenijq; mei uires in eam profudi: sed non alia sane de causa, atque ut ne quis ea in uos serio & bona fide à me dicta esse suspicaretur, quæ tum scilicet temporibus dedissem: tum uerò ut me in Francicarum rerum commemoratione officij fructum, in his quinque concionibus etiam pietatis laudem quæsiuisse homines aliquando intelligerent. Ab sit uerbo inuidia, P. C. sed ita res habet, quemadmodum Lælius Maximus uir fortissimus, & idem ciuis optimus, uobis hoc loco nuper testabatur, cum paulum de flagrante nominis mei inuidia absentis causam ageret, & huius conspirationis fontes aperiret. Non illud mihi potissimum obest, quod in primis crimini datur: sed uel laudi, uel nouitati inuidetur meæ, quòd post habitas quinque illas conciones, eruditorum hominum contestatione, res uestras eo celebrasse dictus sim modo, quo ante me mortalium nemo. Hinc illæ inuidiæ tempestates, hinc illæ tragœdiæ, hinc ego Italiæ inimicus, hinc Christophorus Longolius huius reipublicæ hostis: hinc, si quicquam istis creditis, ego dijs hominibusq; iuxta inuisus. Intercerant enim concioni tres illæ faces, imò tria

d s illa

illa huius tumultus incendia, cum inquilino suo Sinone,
 quem ante tum eum diem, cum tantum laudis ex laudibus
 uestris retuli, tum mihi à uobis ius ciuitatis delatum, sem-
 per inuidia pallentem mirabamini: nunc autem magno uel
 uestri de me iudicij splēdore incēsum, uel repulsæ suæ do-
 lore inflammatū & ardentem uidetis. Aderant igitur illi,
 quando tam illustre testimonium, haud scio an ipsorum
 etiam consensu, perhonorificis certè omnium uerbis re-
 tuli. Sed si res uestras scriptis meis tam acerbe quàm isti
 mentiuntur exagitaſsem, quanto iustius à me ornandi
 fuissetis? Nec enim uideo ut aliter uiolata populi Roma-
 ni dignitas expiari potuerit. Si nihil in uos dedita opera
 scripsi, ut nihil profecto scripsi: ne mihi, rogo, fraudi sit
 quòd uos pro uirili mea parte celebraui. Scio equidē res
 uestras nec tam obscuras esse, ut testimonio cuiusquam
 illustrari, nec tam dubias, ut nostro iudicio confirmari
 desiderent. Ne multa, scio quidem nomini Romano nihil
 esse opus externorū (quos isti Barbaros appellant) scri-
 ptorum monumentis, sed nec Deo etiam mortalium ser-
 monibus. At ille cum sua sponte satis & laudatus sit &
 beatus, tamen gentium omnium linguis atque literis lau-
 des suas celebrari facile patitur, atque (ut credibile est)
 etiam gaudet, cum in officio sumus, idq; piè ac religiose
 colimus, quod supra omnem mortalium conditionem lon-
 gissime extollitur. Pari ego res uestras ratione dilauda-
 ui Patres conscripti, non ut eas prædicatione nostra am-
 plificarem: nec enim habent quò iam progrediantur,
 quandoquidem ut ille uerissime cecinit, Imperium ter-
 ris, animos æquastis olympo: sed ut omnibus mortalibus,
 non solum uobis, testatum planumque facerem, quantum
 id esset, quod de Italiæ felicitate, urbis huius præstantia,
 populi

populi Romani uirtute, Imperij uestri maiestate iam olim persuasum habuiffem. Nam quòd isti ad serēdos quidem rumores, & ad conijciendas in aliquem suspiciones appositissimi, ad explicationem uerò criminis, longe ineptissimi, multis uestrum senatum ingressuris, in aurem quidem, sed ita, ut amicorum meorum nonnulli exaudirent, insusurrarunt, periculum esse, ut si secundum me iudicetis, ne statim in Gallias ac Germanias, tanquam à me Romæ superatis transalpina dicendi facultate Romanis, ad triumphum deuolem: atque illinc, ea immutata quam nunc erga uos præ me fero uoluntate, uobis stultitiam uestram ipse exprobrem, quòd me ciuitatis iure nõ spoliaueritis, in quos olim tam acerbe inuectus essem. An non hic etiam sentitis Patres conscripti, cum innocentie mee, tum iustitie uestræ, insidias nouo & singulari quodam artificio tendi? Scripsisse me in uos dicunt. At id me operis nunquam habuisse ostendi. Gloriatuum me apud Gallos & Germanos aiunt, quasi conturbatos dictionis nostræ uiribus Romanos in ipsa urbe Roma superarim. At quàm non ita multum in hac Latine dicendi laude processerim, magis sane, magis quàm causæ nostræ expediat, uidetis: nisi cui fortasse uestrum summam eloquentiam, summa innocentia libeat definire. Qua quidem ratione, non populum ipsum Romanum, quicum mihi bene conuenit, nullum quidem plane certamen unquam fuit, sed accusatorum meorum factionem uestro iudicio, approbante populo Romano, à me Romæ uictam esse, per uos quidem mihi, uti spero & opto, gloriari aliquando licuerit. Addebant me, si deo placet, uecordiam uobis exprobraturum esse. At quodnam rei huius argumentum attulerunt? quo id demum signo sibi ducunt? quod ne leui quidem

ui quidem

ui quidem coniectura quisquam doceat. Nam si me tam ingratum libeat fingere, tam stultus certe non sum, ut uel tanto studio collectam in me beneuolentiam temere effundam, uel quid de eo iudicaturi sint homines, non uideam, & quàm magnam perfidiæ sceleris que infamiam mihi struerem, non prospiciam. Verum quis me uobis inimicum fore credat, ob acceptum, & hoc uestro iudicio comprobatum (uti spero) duplicatum que mihi ciuitatis beneficium: qui sola ciuium Romanorum consuetudine uel antè quàm uestra de me tam præclara iudicia extarent, ducerer atque delectarer? qui huiusce retinendi patriæ iuris sum appetentissimus, urbis Romæ amantissimus, literarum uestrarum cupidissimus, religionis Romanæ & Christianæ studiosissimus, denique ingeniorum uestrorum admirator etiam nimius? si quid modo hoc in genere sociorum multis credendum putarem. Omnino nisi me ex aduersariorum meorum ingenio atque natura fingitis, nunquam planè odiosis eorum suspicionibus criminibus que fauebitis: quæ cum à maioribus atque institutis nostris multum abhorrere uobis polliceor, tum uerò commodis atque existimationi meæ plurimum esse aduersatura, iam uos quoque animo cernere arbitror: cum boni uiri & mente & fama nihil unquam duxerim antiquius, easq; mihi nihilo tuendas minus res, quàm uitam ipsam sim arbitratus. Equidem fidem meam apud optimos quosque labefactarem, neque adeo ipse me hominem iam putarem, si humanitatem, si æquabilem uestram in dicendo iure rationem incusarem, id uobis uitio ingrate uerterem, quo uno potissimum nomine, non dico ipsi me uobis in perpetuum deuinxissetis, sed uos ad Dei immortalis numen proxime accessistis. Ego clementiam
uobis

uobis exprobrarem? ego liberalitatem obijciam? ego animi
 uestri altitudinem accusarem? Ne P. C. ne (quæso) uanis
 istorum suspitionibus uobis indulgendum putetis : quin
 eis hoc magis resistite , quo minus populi Romani ma-
 gnitudinem decet, cuiusquam sermones reformidare, ne-
 dum illius qui si munificentiam æquitatem que uestram
 reprehenderet, eodem ipse tempore & uos summopere
 laudaret, & sua se uoce ingrati crimine condemnaret:
 quod quid aliud sit, nisi cum se omni munificentia & iu-
 dicij uestri fructu stulte priuaret, tum omnium mortalium
 odijs atq; execrationibus subijcere? Habetis à me quin-
 illas nostras conciones non modo periculi, quod quidem
 nullum est, obsides, ac uoluntatis, quæ sempiterna certe fu-
 tura est, pignora: sed totidem etiam perpetua meæ in no-
 men Romanum obseruantia monumenta. Sed nec
 sane diu ignotum socijs & prouincialibus esse
 poterit, quàm hoc in loco apud uos enixe
 contenderim ut bonus tum uir, tum
 ciuis omnium uel opinio-
 ne haberer, uel etiam
 sententia iudi-
 carer.

CHR